

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

**Československá kanadská exilová periodika
po roce 1969**

Bakalářská diplomová práce

Vypracovala: Kateřina Tisoňová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Karel Konečný, CSc.

Obor: Filozofie – Historie

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 30.6.2010

Kateřina Tisoňová

Ráda bych poděkovala panu Mirku Janečkovi a pracovníkům knihovny exilových periodik Libri Prohibiti za ochotu, podnětné rady a připomínky při zpracování této bakalářské práce.

Obsah

1	Úvod	5
2	Krajanská periodika	7
2.1	Hlas nových, Kanadské listy.....	7
3	Politická periodika	22
3.1	Telegram.....	22
3.2	Naše hlasy	25
3.3	Mukl.....	29
3.4	Vězeň.....	31
3.5	K-231	32
3.6	Palachův hlasatel.....	35
4	Periodika kulturní a náboženská	37
4.1	Západ	37
4.2	Nový domov	38
4.3	Slavná naděje – Glorious Hope.....	39
5	Periodika zpravodajská o činnosti sdružení	40
5.1	Věstník Československého národního sdružení v Kanadě	40
5.2	Edmontonský zpravodaj.....	40
5.3	Dobrý den.....	41
5.4	Ottawský zpravodaj.....	41
5.5	Věstník československých spolků v Montreale	41
5.6	Zpravodaj Sokola Toronto.....	43
5.7	Československý Sokol v zahraničí.....	43
5.8	Ústředí československého sokolstva v zahraničí	43
5.9	Nibowaka	44
6	Závěr	45
7	Seznam použitých pramenů, literatury a internetových odkazů	47
7.1	Prameny	47
7.2	Literatura	48
7.3	Internetové odkazy	48
8	Resumé	49

1 Úvod

„*Nic není staršího, než včerejší noviny*“, praví známé úsloví. Je však třeba si uvědomit, že noviny nejsou jen pouhým souhrnem aktuálních informací, ale pro historika především cenným pramenem k poznání doby a jejího kontextu. Tématu periodik a jejich vnímání konkrétních historických událostí jsem se během svého studia věnovala opakovaně, a tak byl výběr tématu bakalářské práce logickým vyústěním mého předchozího zájmu.

Ve své bakalářské práci si kladu za cíl nejen kritické zhodnocení celého spektra dostupných exilových periodik, která vycházela v Kanadě v letech 1969-1989, ale také jejich reflexi soudobých událostí, provázanost s významnými osobnostmi československých dějin i provázanost periodik mezi sebou. Svoji pozornost bych vedle analýzy jejich vývoje v mnou sledovaném období, složení redakční rady a okruhem přispěvatelů chtěla zaměřit především na jejich případná specifika jako je vztah ke krajanskému životu, k dění v Československu i ve světě. Velkou pozornost bych v práci také ráda věnovala snaze zjistit vztah jednotlivých periodik ke komunistickému režimu, jeho politice a hlavním představitelům. Cílem mého zkoumání tedy není vyčerpávající analýza každého titulu, jež by přinášela pouhý soupis všeho, o čem psal.

Největší prostor v práci bude věnován Kanadským listům, které v souhrnu všech kanadských exilových listů hrály v krajanském životě nejdůležitější roli. Přestože každé periodikum je originální, pro lepší orientaci jsem se rozhodla k jejich rozřazení do několika skupin podle hledisek, která převažují, na periodika krajanská, politická, kulturní a náboženská a periodika zpravodajská o činnosti sdružení. Pro větší přehled udávám u jednotlivých titulů alespoň základní vydavatelské informace.

Je nezbytné říci, že práce nemůže být úplným soupisem a analýzou všech exilových periodik, která v daném období vycházela, neboť ne všechny tituly jsou v České republice dostupné. Opírat se tak budu o prameny fondu knihovny samizdatové a exilové literatury Libri Prohibiti v Praze, který obsahuje českou a slovenskou exilovou literaturu z let 1948-2008 včetně novin a časopisů. Základní literaturou nutnou pro prvotní orientaci se v tématu mi bude katalog periodik českého

a slovenského exilu a krajanských tisků vydávaných po roce 1945 od Lucie Formanové, Jiřího Gruntoráda a Michala Přibáně.

Velkou nevýhodou zpracovávaného tématu je absence jakékoli literatury ať už o samotných periodikách, nebo o jejich redaktorech či přispěvatelích. Často se proto budu muset opřít pouze o informace obsažené na stránkách listu nebo o internetové zdroje.

2 Krajská periodika

2.1 Hlas nových, Kanadské listy

čtrnáctideník, později měsíčník, 1967-2008, Toronto, LP: 1968-2008¹

Cyklostylovaný časopis vydávaný jménem Klubu nových přistěhovalců českého a slovenského původu v Kanadě si kladl za cíl především poskytovat praktické informace novým emigrantům z Československa a zpřístupňovat informace, které naopak oni přinášejí z domova.² Klub nových vznikl v květnu 1966 jako „volné sdružení přátel, kteří mají přibližně stejné problémy a zájmy a chtějí udržovat vzájemný přátelský styk“³. Rok nato začal pravidelně vydávat svůj vlastní čtrnáctideník pod názvem *Hlas nových*, což bylo logickým vyústěním jeho činnosti. Nově přichozí se čím dál častěji telefonicky spojovali s jednatelkou Klubu a telefon vyzváněl v každou denní i noční hodinu. Proto bylo rozhodnuto, že všechny důležité informace budou poskytnuty na stránkách oběžníku.⁴ Jeho první číslo vyšlo 1. května 1967 v nákladu pouhých 200 kusů.⁵ Již předtím však vyšlo několik jednostránkových oběžníků, které ohlašovaly různé výlety pořádané Klubem. Od 15. září 1967⁶ začal *Hlas nových* vycházet jako měsíčník a vycházel vždy 15. den v měsíci.⁷ Jen v souvislosti s politickými událostmi v Československu a příchodem nových emigrantů se počet výtisků po srpnu 1968 zvýšil na 1200.⁸ V roce 2008, kdy bylo vydávání periodika formálně ukončeno, činilo jedno číslo časopisu kolem 2500 výtisků, z čehož je jasně patrné, jak důležitým se pro krajský život časopis stal.⁹ *Hlas nových*, od roku 1973 potom *Kanadské listy*, je neodmyslitelně spjat s Mirko Janečkem, který stál nejen u jeho počátku, ale také u samotného konce. Po celou dobu byl jeho redaktorem, od roku 1973 pak také vydavatelem.¹⁰ Pro pochopení celého kontextu periodika se tak nevyhneme bližšímu přiblížení jeho osoby.

¹ Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: Exilová periodika: katalog periodik českého a slovenského exilu a krajských tisků vydávaných po roce 1945. Praha 1999, s. 102-103.

² Tamtéž, s. 102.

³ Kanadské listy, červen 1969, s. 1.

⁴ 5 let Klubu nových, Telegram, listopad 1971, s. 4.

⁵ Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c.d., s. 102.

⁶ exilová periodika uvádí až od r. 1968 In.: Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c. d., s. 102.

⁷ Kanadské listy, únor 1969, s. 5.

⁸ Tamtéž, červen 1969, s. 1.

⁹ Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c. d., s. 102.

¹⁰ Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c. d., s. 102.

Příběh exulanta Mirko Janečka se začal psát v únoru 1948, kdy se jako student Vysoké školy zemědělské v Praze¹¹ účastnil stávků v Nerudově ulici, jejímž cílem bylo požádání prezidenta, aby neustupoval nátlaku komunistů. Demonstrace byla rozeznána, aniž by dosáhla jakéhokoli výsledku. Mirko Janeček začal společně s ostatními členy výboru fakultního Spolku připravovat formuláře a razítka k návštěvě chaty lesníků na Šumavě, odkud byl možný přechod do americké zóny v Německu. Přechod se mu nakonec na trase Polom – Gross Falkenstein podařil. Prvním útočištěm za československými hranicemi se mu stal nejprve sběrný tábor v Regensburgu, poté Schwabach, kde se potkal se svým bratrem Zdeňkem. Jeho cesta vedla nakonec do Švédska, kde mu bylo umožněno pokračovat ve studiu a kde také pomáhal založit *Severské listy*.¹² Ty informovaly tamní krajany o dění v Československu.¹³ Mimoto zde vydával *Zpravodaj československých studentů ve Švédsku*.¹⁴ V květnu 1951 opustil evropský kontinent a vydal se do Kanady, kde začínal s 20 kanadskými dolary v kapse. Pracoval nejprve na farmě, poté získal místo ve výzkumném oddělení firmy vyrábějící mouku, a dokončil vysokoškolské zemědělské studium. Až do roku 1988 byl zaměstnán jako imigrační úředník kanadské federální vlády v oddělení „Settlement“, které mělo za úkol pomáhat nově příchozím všech národností. Do této pomoci bylo zahrnuto například uvítání na letištích, první ubytování, kurzy angličtiny, hledání práce apod. Mirko Janeček pracoval především v Mississauze a v Torontě, kam přicházelo nejvíc nových přistěhovalců českého a slovenského původu. Přestože se jeho pomoc soustředila především na přistěhovalce z Československa, pomohl i tisícům dalších lidí z různých zemí světa.¹⁵ Kromě vydávání *Kanadských listů* byl také jistou dobu redaktorem časopisu *Nový domov*. Byl i exilovým představitelem Československé sociální demokracie a jedním z jejích zástupců v Radě svobodného Československa.¹⁶ V roce 1993 se Mirko Janeček stal čestným občanem města Pardubice.¹⁷

¹¹<http://209.85.135.132/search?q=cache:wDzfCeYNwt4J:www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/47134/40035+Mirko+Jane%C4%8Dek&cd=4&hl=cs&ct=clnk>

¹² <http://czechfolks.com/plus/2009/08/21/mirko-janecek-muj-exil/>

¹³ <http://www.severskelisty.cz/osobnos/osob0082.htm>

¹⁴ Tomeš, J.: Průkopníci a pokračovatelé. Osobnosti v dějinách české sociální demokracie 1878-2003. Praha 2004, s. 60.

¹⁵ <http://czechfolks.com/plus/2009/08/21/mirko-janecek-muj-exil/>

¹⁶ Tomeš, J.: c. d., s. 60.

¹⁷ <http://www.pardubice.eu/mesto/uznani-medaile/seznam-obcanstvi.html>

Podívejme se blíže na samotné periodikum. Hlavním cílem oběžníku bylo poskytnout nejdůležitější informace ohledně orientace v nové zemi a nutno říci, že v tomto ohledu byl *Hlas nových* opravdu spolehlivým průvodcem. Nechyběly informace o pojištění, ubytování, zaměstnání, vzdělání, potřebných dokladech, jazykových kurzech ani cenné rady, jak se v novém prostředí pohybovat nebo kde levně nakoupit. Pomoc nově příchozím byla opravdu všestranná. Nejcennější však pro nově příchozí byly rady od lidí, kteří se jako kanadští občané v Kanadě pohybovali dostatečně dlouho, pocházeli z Československa a navíc v případě Mirko Janečka disponovali ověřenými informacemi. Dokázali tak více než dobře pochopit, že mentalita lidí žijících v komunistickém Československu je diametrálně odlišná od občanů svobodné Kanady. I proto věnovali několik svých příspěvků právě tomuto tématu. Jedním z nich byl článek, který referoval o rozdílném nazírání na získání zaměstnání. Zatímco v Československu bylo zaměstnání povinností a jednou z jistot zároveň, v Kanadě se exulanti setkali s velkou konkurencí a často také neúspěchem. Právě ve svém příspěvku se snažili nově příchozím vštípit, že nic není zadarmo a mnohdy se musí ponížít a vzít méně kvalifikovanou práci.¹⁸

Stejně jako se oběžník snažil novým emigrantům v začátcích pomoci, nevyhýbal se ani kritickým článkům, ve kterých se ohrazoval proti nevhodnému chování nově příchozích. Zvláštní kritice byli vystaveni všichni ti, kteří jakkoli spolupracovali s československými úřady v Kanadě nebo domů posílali dopisy, ve kterých si stěžovali na nelehký život v emigraci a které komunistický režim v Československu obratem v denním tisku použil jako odstrašující případ. V takovém případě vyjadřoval své znepokojení nad neetickým chováním některých emigrantů. Proti tomu také představoval ty, kterým se daří dobře, jsou ve svém podnikání úspěšní a povzbuzoval je dále v jejich činnosti.

Grafická úprava oběžníku nebyla zprvu téměř žádná. Jednalo se o rozmnožený strojopis, který měl vytištěnou pouze hlavičku. Tu periodiku zcela zdarma zajistila tiskárna Litera Jiřího Hlubučka a Josefa Kuřila, vydavatelů Našich hlasů. Oba zmiňovaní byli zároveň zakladateli Klubu nových.¹⁹ Informace nebyly členěny do žádných pravidelných rubrik. Souviselo to nejen s tím, že se oběžník musel vyrovnat s obrovským počtem nově příchozích, kterým chtěl novými

¹⁸ *Hlas nových*, březen 1969, s. 2.

¹⁹ *5 let Klubu nových*, Telegram, listopad 1971, s. 4.

informacemi usnadnit těžkou životní situaci, ale sám stál na samotném počátku své profilace. Přesto jisté základy pozdějších rubrik vysledovat lze. Pravidelné rubriky se pro větší přehlednost v *Hlasu nových* objevují od září 1971. Z těch hlavních jmenujme *Zprávy z Kanady*, *Svobodný svět*, *Podmaněný svět*, *Z Klubu nových*, *Hrst zpráv z domova nebo Naši ve svobodném světě*. Redakční rada nebyla zveřejňována ve snaze zabránit tomu, aby se příbuzní přispěvatelů doma nestali obětmi komunistického režimu.

V roce 1973 došlo ke změně názvu periodika a změně vydavatele, kterým se po Klubu nových stal Mirko Janeček. Název *Kanadské listy* byl zvolen zcela záměrně proto, že v době, kdy ke změně názvu došlo, se první posrpnoví emigranti stali kanadskými občany.²⁰ Ve stejném roce také došlo k profesionalizaci periodika po stránce grafické, kdy bylo kombinovaně se strojem využito offsetu. Postupně byl k tisku využíván pouze offset. Další novinkou bylo zavedení předplatného, které v roce 1973 činilo 5 \$. Do té doby byl oběžník zcela zdarma, neboť hlavním cílem bylo, aby se dostal do rukou potřebným, tedy těm, u nichž se předpokládala finanční tíseň. Předplatné bylo předtím založeno pouze na dobrovolnosti. Kdo předplatným oběžníku pomohl, mohl si být jist, že mu bude prostřednictvím měsíčníku poděkováno. Zvýšil se také počet stran ze 4 na 6 a poprvé se objevily reklamy.

Ačkoliv byla se změnou názvu po obsahové stránce deklarována neměnnost, přirozeným aspektem je tematický posun periodika. Jednadvacetiletou periodu obsahu oběžníku lze rozdělit do tří etap. Je přitom těžké tato období přesně časově ohraničit. První období, které můžeme vysledovat jsou první léta vydávání od roku 1967 do změny názvu, kdy hlavním tématem byly informace spojené s organizačními věcmi ohledně života v nové zemi a pohled na dění v Československu. Přibližně od roku 1973 začalo přibývat článků, které se zaměřovaly na politiku okolních států a které začínaly reflektovat probíhající studenou válku. Důležitou roli hrála také lidská práva, na která bylo v souvislosti s komunistickými režimy neustále poukazováno. Třetí etapu, jejíž počátek je velmi obtížné vysledovat, neboť tematický posun periodika nebyl tak patrný, zastupují převážně biografické a vzpomínkové články na legionáře, politiky a významné osobnosti.

²⁰ *Hlas nových*, prosinec 1972, s. 1.

Velká pozornost periodika byla od počátku věnována situaci v Československu, československému tisku a vztahu emigrantů k jejich domovu. Soubor těchto informací byl zařazen do rubriky *Hrst zpráv z domova* přejmenované v listopadu 1971 na *Hrst zpráv z okupovaného Československa*. Přinášela nejen informace politického charakteru jako byly připravované legislativní otázky, vnitropolitické změny, perzekuce občanů, ale také informace o významných lidech, kteří v Československu zůstali. Velkou kapitolu představuje polemika s československými deníky, především s *Rudým právem* a *Tribunou*, které zahájily kampaň proti všem emigrantům. Na stránkách svých periodik se snažily emigranty všemi prostředky poškodit. Často byly ony články doplněny svědectvím těch, kteří se právě z emigrace vrátili nazpět. Hlavním cílem štvavých článků bylo především přesvědčit ty, kteří by případně o odchodu do zahraničí uvažovali, že je v cizině nic dobrého nečeká. Odezva na stránkách *Hlasu nových* na sebe nenechala dlouho čekat. Články z domácího tisku byly zpravidla odcitovány a následně opatřeny komentářem.

Zájem oběžníku poutaly i osobní příběhy lidí, kteří se do emigrace dostali a kteří bojovali o své nejbližší v Československu, nebo se jim přechod nezdařil a oni byli vystaveni drastické perzekuci. Často se přitom jednalo o případy, které přitahovaly zájem periodika opakovaně. Snahou bylo zachytit dramatický okamžik v běhu času. Jedním z takových případů byl příběh manželů Pořízkových, kteří odešli do Švédska bez své malé dcerky a kterou jim československé úřady při zažádání odmítly vydat.²¹ Příběh, do kterého se zapojily oficiální švédské úřady, byl zachycen na stránkách tamního tisku. Díky husté síti zahraničních periodik, kterou *Hlas nových* disponoval, mohl měsíčník fundovaně referovat o událostech daleko od hranic Kanady.

Na začátku vydávání periodika, tedy v dubnu 1969, měsíčník spolupracoval celkem s 29 periodiky z různých zemí světa. *Hlas nových* získal novinový kontakt například s Francií, Západním Německem, Itálií, Austrálií či dokonce Jižní Afrikou. Počet zemí, se kterými *Kanadské listy* spolupracovaly, se postupně rozrostl ještě o Velkou Británii, Švédsko, Belgie, Dánsko, Holandsko, Lichtenštejnsko a celou řadu dalších odkud výměnou přicházela převážně krajanská periodika, jejichž počet se nakonec ustálil na čísle 41. Nezřídka měsíčník agitoval ve prospěch těchto

²¹ Hlas nových, říjen 1971, s. 1.

zahraničních tisků a nabízel se jako zprostředkovatel vyřízení předplatného. V počátečních letech existence Klubu nových také došlo k vytvoření husté sítě spolupracovníků převážně v uprchlických táborech v Itálii, kde byly podmínky pro emigranty velmi špatné. Právě do těchto táborů směřoval ne zrovna zanedbatelný počet výtisků každého čísla s cílem poskytnout nejnnutnější informace těm, kteří se do Kanady chystají.

Hlas nových mimo zahraniční tisk spolupracoval i s ostatními krajanskými periodiky, které si navzájem pomáhaly tím, že rozšiřovaly okruh čtenářstva pro určitý druh příspěvků. Zpravidla se jednalo o oznámení nějaké kulturní akce. Lze tedy říci, že *Hlas nových* spolupracoval prostřednictvím krajanských periodik s celou řadou organizací a institucí jako byla Tělocvičná jednota Sokol Toronto, Dámský odbor Československého Národního Sdružení, Společnost pro vědy a umění nebo Československá Obec legionářská. Časté byly také odkazy na *Telegram*, *Nový domov* nebo *Toronto Sun*.

Specifické místo mělo na stránkách měsíčníku hned několik osobností, které byly pro exil obzvláště významné. Za Otce Klubu nových byl považován Václav Majer, který spolu s dalšími lidmi stál u jeho zrodu. Bezprostřednímu vzniku Klubu nových předcházela repatriace několika lidí zpět do Československa. Pro krajany, kteří do Kanady přišli po únoru 1948, to byl problém, který bylo zapotřebí vyřešit. A byl to právě Václav Majer, který svojí osobností zaštitil vznik organizace, jejímž hlavním úkolem bylo do budoucna takovým návratům zabránit. Proč ale právě Václav Majer? K odpovědi na otázku nám poslouží jeho životopis. Václav Majer byl politicky činný již před 2. světovou válkou, kdy se účastnil příprav založení a činnosti Národní strany práce. Po okupaci zbytku Československa se zapojil do odboje a rok nato pod hrozbou zatčení odešel do Francie, kde vstoupil do československé jednotky. Od roku 1940 žil ve Velké Británii, kde se stal členem Státní rady československé v Londýně a kde v letech 1944-1945 zastával post ministra průmyslu v exilové vládě. V politice zůstal i po skončení války, kdy se stal ministrem výživy, poslancem Národního shromáždění a členem předsednictva Československé sociální demokracie. Při únorových událostech Václav Majer požadoval, aby sociální demokracie podala demisi, čímž si znepřátelil komunistickou stranu. Před smrtí nebo minimálně mučením ho zachránila emigrace. Nejprve odešel do Velké Británie, kde se stal předsedou Československé sociální demokracie v exilu, poté přesídlil do Spojených států, kde pracoval v Radě svobodného

Československa, Socialistické internacionále a v celé řadě dalších organizací.²² Václav Majer se tak pro Klub nových a jeho oběžník stal neustále připomínanou persónou. Jako doklad pro naše tvrzení nám poslouží citace z článku, který informoval o jeho návštěvě v Torontu. „*Po celých 21 let exilu píše, přednáší, intervenuje, dodává chuti do další práce a burcuje. Pro nové uprchlíky z Československa je Václav Majer symbolem odporu proti mezinárodnímu komunismu a symbolem demokratického způsobu života.*“²³ Když potom v roce 1972 Václav Majer zemřel, v *Hlasu nových* byl otištěn nekrolog proslovený dvěma významnými osobnostmi Michalem Múdrym a Martinem Kvetkem,²⁴

Další významnou a v periodiku nejvíce zmiňovanou osobností byl Ján Papánek, hlavní představitel Amerického fondu pro pomoc československým uprchlíkům (AFCR). Ján Papánek, člen italských legií,²⁵ vydavatel časopisu *V boj*, člen výboru Československé obce legionářské a diplomat, který byl v roce 1926 přeložen do Washingtonu jako legační atašé, se po 6 letech vrátil zpět do Československa. Tentokrát na místo parlamentního referenta tehdejšího ministra zahraničí Edvarda Beneše. Papánkova spolupráce s československou krajanskou komunitou začala v roce 1935, kdy se stal konzulem v Pittsburgu. Jako jeden z autorů závěrečného textu Charty stál u zrodu OSN a v roce 1948 se stal zakladatelem AFCR. Jednalo se o dobročinnou organizaci, která měla oprávnění vybírat dobrovolné příspěvky jakéhokoliv druhu na pomoc československým demokratickým uprchlíkům.²⁶ AFCR postupně budoval své pobočky v různých zemích a zprostředkovával příchod emigrantů z táborů do nových zemí. Papánkovo jméno se v *Kanadských listech* objevovalo velmi často ať už v souvislosti s nějakou významnou kulturní akcí, nebo v článcích o návštěvách uprchlických táborů. Časté byly i zmínky o samotné AFCR, kdy postupně převládly výzvy na splacení dluhu, které emigranti vůči této organizaci měli. Čas od času se Ján Papánek v *Kanadských listech* představil jako přispěvatel, jako například tehdy, když napsal osobní vzpomínku na Vojtu Beneše²⁷, bratra Edvarda Beneše.

²² Tomeš, J.: c. d., s. 88-89.

²³ *Hlas nových*, listopad 1969, s. 1.

²⁴ Tamtéž, únor 1972, s. 1.

²⁵ Čelovský, B.: *Politici bez moci*. Šenov u Ostravy 2000, s. 307.

²⁶ Jeřábek, V.: *Českoslovenští uprchlíci ve studené válce*. Brno 2005, s. 23.

²⁷ *Kanadské listy*, 10-11/9, 1976, s. 3.

V druhé námi nastíněné etapě vývoje periodika nabývalo na významu komentované zpravodajství ze světa, kde byla hlavním předmětem zájmu studená válka. Ideologicky bylo periodikum zaměřeno silně protikomunisticky a z toho také vyplývala témata, kterými se zabývalo. Informace byly zaměřeny především na Sovětský svaz, jeho vztah ke komunistickým satelitům a vztah k západním demokratickým zemím. Především proto, že byl tomuto souboru vzájemných vztahů v periodiku poskytován tak velký prostor, je nezbytné pojednat o této tematice podrobněji.

Soubor informací, týkající se právě tohoto propletence vzájemných vztahů, nemohl být v periodiku zařazen nikam jinam než do rubriky s názvem *Podmaněný svět*. Články reflektovaly nejen sovětskou politiku jako takovou, ale také snahy o vojenské a kulturní podřízení ostatních států. Velkým tématem se stala také lidská práva, o tom ale později. Ostře sledovaným tématem z oblasti mezinárodní politiky byla situace na sovětsko-čínské hranici. *Kanadské listy* svým čtenářům přinášely informace o počtu divizí umístěných na hranici či neustálých třenicích obou států mezi sebou. Dokonce periodikum zaznamenávalo i mediální válku mezi oběma zeměmi, která probíhala prostřednictvím rozhlasu. V čínském pořadu moskevského rozhlasu zněla slova: „*Mao Tse-tung, draží čínští posluchači, je diktátor, pravicový oportunist a dlouholetý lokaj Čankajškova Kuomintangu; je to vrah, který nikdy neváhal zbavit se svých soupeřů.*“²⁸ Peking vracel úder tvrzením, že sovětský lid je ovládán klikou, která zradila Leninovu Velkou revoluci.²⁹ Komentář *Kanadských listů* „*jen houšť a větší kapky*“,³⁰ nenechává nikoho na pochybách, co si o těchto sporech periodikum myslelo. Roztržce mezi Moskvou a Pekingem byl všeobecně věnován velký prostor stejně jako budování jejich vojenského impéria. Zprávy, které informovaly o jednání Sovětského svazu se zeměmi jako například Somálsko, Cejlon, Jemen nebo samotná komunistická Jugoslávie o umístění vojenských či námořních základen, byly velmi časté. Bylo by přitom velmi naivní nehledat za tím vším ze strany redaktorů velkou vlnu nevole a obav. Snaha *Kanadských listů* zachytit reálnou sovětskou politiku ve všech sférách byla opravdu obdivuhodná. Na druhou stranu se zaměřovaly především na Sovětský svaz, aniž by referovaly o stejných tendencích ze strany Spojených států, které byly nepochybně úplně stejné. Jako další

²⁸ Tamtéž, 1/7, 1973, s. 1.

²⁹ Tamtéž, s. 2.

³⁰ Tamtéž, s. 2.

příklad uveďme články, přinášející zprávy o sovětských snahách ovládnout vesmír, přičemž o druhé straně periodikum opět mlčí. Vše jako by bylo zaměřeno jen na „jednu stranu mince“. Je ovšem otázkou, zda-li by naše výtka o případné „neobjektivitě“ periodika v oblasti mezinárodních vztahů, byla v souvislosti s lidmi, kteří byli kvůli komunistickému režimu nuceni opustit vlast, rodinu a přátele, relevantní.

Lidská práva a neustálé poukazování na jejich nedodržování ze strany Sovětského svazu bylo dlouhodobě jedním z ústředních témat listu. Stejně jako v případě manželů Pořízkových, u kterých byl sledován celý jejich příběh v delším časovém horizontu, upíraly *Kanadské listy* svoji pozornost především k disidentům jako Alexandr Solženicyn, Andrej Sacharov či signatáři Charty 77. Tato problematika dávala mnoho prostoru pro vyjádření osobních stanovisek celé řady zainteresovaných lidí, čehož bylo hojně využíváno. Otiskovány byly i 15 let staré články, které vyšly v jiných novinách nebo nějakém sborníku. Uveďme v této souvislosti článek Jana Čepa *Pravidla rozhovoru*. Článek vyšel v roce 1957 v kulturním sborníku *Rok* jako třetí knižní publikace Moravian Library v New Yorku a *Kanadské listy* ho otiskly na počest spisovatelova úmrtí v jeho pařížském exilu. Ve svém článku píše, že by nikdy nikoho nenapadlo, že stát bude někdy vnucovat lidem svoji vlastní filozofii a estetiku a eliminuje ty, kteří ji nebudou ochotni přijmout.³¹ To byl pohled na podstatu komunismu očima umělce. Očima jedné z nejvýznamnějších postav československé žurnalistiky 20. století Ferdinanda Peroutky vyšel v témže čísle článek, ve kterém autor dochází k závěru, že umožnění odchodu do exilu bylo Solženicynovi dáno jen proto, aby Sovětský svaz ostatním zemím ukázal, že to s lidskými právy v jejich zemi nebude tak zlé. Podle Peroutky však Sověti pouze doufali, že se aura Solženicyna v zahraničí rozplyne, neboť i on sám považoval exil za nejhorší věc, která může spisovatele vůbec potkat, protože tak spisovatel přichází o svoji autenticitu.³² Osud Alexandra Solženicyna oběžník sledoval dále, když jeho cesta ze západního Německa pokračovala do Spojených států. Přestože byla otázka lidských práv pro *Kanadské listy* velmi důležitá, zmínka o důležité Konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě byla pouze sporadická.

³¹ *Pravidla rozhovoru*, *Kanadské listy*, 7-8/8, 1974, s. 8.

³² *Solženicyn a exil*, Tamtéž, s. 8.

Kanadské listy si všimaly reflexe potlačování lidských práv ze strany Sovětského svazu i v zahraničním svobodném tisku, který taktéž neustále poukazoval na neplnění základních ustanovení Helsinské dohody. Po vzniku Charty 77 se zájem měsíčníku ohledně disentu rozšířil i na Československo. *Kanadské listy* otiskly na svých stránkách plné znění Manifestu o lidských právech a doporučili svým čtenářům, aby kopii poslali do Československa závodním výborům odborů, podnikům, ústavům, institucím, hotelům a tak dále. Šlo tedy o přímé zapojení oběžníku do boje proti potlačování lidských práv. Přinášel také zprávy o útlaku jednotlivých signatářů a těch, kteří odmítli podepsat tzv. Antichartu. Nechyběly konkrétní příběhy takto postižených lidí. Jistým odlehčením nelehké situace byly politické vtipy, které zesměšňovaly především komunistické kádry. Jejich častým terčem byl Gustav Husák, manželka Aloise Indry a Anticharta.

Pozornost oběžníku se nezastavila pouze u mezinárodní politiky, ale sledovala i vnitropolitickou situaci v jednotlivých zemích. Čtenáři si tak mohli přečíst o právě probíhajících reformách v Maďarsku, legislativních úpravách v Polsku, Finsku, Albánii či počtu vězněných v Íránu. Záběr přinášovaných informací byl opravdu velký, přesto by v širší přinášovaných zahraničních informací v přímé konfrontaci s *Našimi hlasy Kanadské listy* neobstály.

Kanadské listy byly periodikem určeným výhradně pro emigranty z Československa, ale obecně byl problému emigrace na stránkách oběžníku věnován velký prostor. Z historického hlediska je jedním z nejdůležitějších aspektů Kanady její multikulturalismus, na kterém si podle mnohých zpráv v krajanském tisku zakládala. V *Kanadských listech* a nejen v nich minimálně jednou ročně vycházel velký inzerát ministerstva multikulturalismu, ve kterém nazývalo všechny své občany mnohonárodnostní rodinou. V tomto duchu se také Kanada postupně stávala domovem nových a nových emigrantů. V rubrice *Zprávy z Kanady* redakce přinášela aktuální čísla nově příchozích, kteří podle neutěšené vnitropolitické situace odcházeli ze své mateřské země. Snahou oběžníku bylo pojednat o této otázce komplexně, a tak mu neuniklo nic důležitého, co by se přistěhovalectví týkalo, jako například kdo ze senátorů promluvil ve prospěch minorit, nebo který zákon ohledně přistěhovalectví se ve federální vládě zrovna projednával. Nebylo nic, čemu by se list vyhýbal, proto když u veřejnosti propukly bouřlivé debaty ohledně přijetí 6000 občanů pakistánského a indického původu, což taktéž kanadské noviny odsoudily, *Kanadské listy* o těchto ožehavých tématech referovaly. Občas také vyjadřovaly svá

vlastní stanoviska jako tehdy, když v roce 1973 došlo ke změně imigračního zákona. Nově příchozí museli o kanadské občanství žádat ve své mateřské zemi, což prakticky pro lidi z komunistických režimů znamenalo zavřené dveře k lepšímu životu.³³ Zde je důležité zaznamenat změnu přístupu redakce ke kanadské mezinárodní a vnitrostátní politice. Zatímco zpočátku se zaměřovala zpravidla na samotné informování, v námi nastíněné druhé etapě došlo ke komentování událostí, které se emigrantů dotýkaly. Poukazovala na různé paradoxy v kanadské mezinárodní politice, která nejdříve odsoudila kritiku církví, studentských organizací, univerzit a levicových intelektuálů, kteří byli proti pomoci Spojeným státům ve válce ve Vietnamu, a následně v lednu 1973 přijala rezoluci, která kritizovala americké bombardování Hanoje. *Kanadské listy* poukazovaly na fakt, že Severní Vietnam sám nedodržel Pařížské dohody.³⁴

Mínění redakce se ve většině případů shodovalo s názory Lubora Zinka, které *Kanadské listy* velmi často glosovaly. Lubor Zink byl významným českým exulantským novinářem, který v letech 1948-1993 věnoval více než 6000 sloupků a komentářů odhalování komunistických lží. Jeho produkce byla současně tištěna ve 26 kanadských novinách, často také v americkém, japonském a východoasijském tisku.³⁵ Československo opustil celkem dvakrát. Poprvé odešel po nacistické okupaci v roce 1939, kdy strávil válku jako dělostřelec československé brigády ve Velké Británii, a po osvobození se stal zaměstnancem ministerstva zahraničí Jana Masaryka. Pod pseudonymem často psal do Svobodného zítřku a Svobodného slova.³⁶ Podruhé odešel po nástupu komunismu v únoru 1948. V Kanadě se stal vydavatelem deníku *The Brandon Sun* a postupem času se vypracoval na předního novináře a politického komentátora. V roce 1962 začal Lubor Zink spolupracovat s *Telegramem*, pro který psal sloupky.³⁷

Oběžník měl kromě největšího přispěvatele, kterým byl Mirko Janeček, celou řadu dalších. Ve zvláštní příloze *Telegramu*, která se věnovala 5 letům Klubu nových, jsou uvedeni ti nejčastější. Jednalo se o Velena Fanderlika, Františka Krále, Jozefa Lettricha a Petra Zenkla.³⁸ Exilová periodika doplňují ještě Evžena Hutku

³³ *Kanadské listy*, 1/7, 1973, s. 1.

³⁴ *Tamtéž*, 4/9, 1975, s. 1.

³⁵ Čelovský, B.: *Politici bez moci*. Šenov u Ostravy 2000, s. 125.

³⁶ Čelovský, B.: *Uprchlíci po „Vítězném únoru“*. Šenov u Ostravy 2004, s. 36.

³⁷ Čelovský, B.: *Kopiník svobody*. Šenov u Ostravy 2001, s. 30-33.

³⁸ *Kanadské listy*, listopad 1971, s. 4.

a Karla Horu.³⁹ Ačkoli sám Klub nových označuje tyto lidi za nejčastější přispěvatele svého oběžníku, oni sami pod svými příspěvky téměř nikdy podepsáni nebyli. Autorství bylo prozrazováno až po lednu 1973 a to už se objevují jiná jména než v počátcích vydávání periodika. Jméno Velen Fanderlika zůstává a je připomínáno nejen v souvislosti s autorstvím článků.

Velen Fanderlik stejně jako spousta dalších odešel po nacistické okupaci v roce 1939 do Francie a po její kapitulaci pomohl s evakuací našich vojáků a letců do Anglie. Jeho druhá cesta emigrace po roce 1948 vedla do západního Německa, kde 2 roky pracoval pro Mezinárodní organizaci pro uprchlíky (IRO). Jeho další kroky mířily do Kanady, kde působil v nejvyšších světových skautských orgánech.⁴⁰ Jeho příspěvky se nesly především v duchu skautingu a přinášely informace o jeho historii, neutěšené situaci v něm, zakladateli skautingu profesoru Svojsíkovi nebo aktuální informace ze skautského života. „*Jeho činnost v exilu byla všestranná, ale hlavně využíval svých styků v mezinárodním skautském hnutí pro věc československého exilu. Účastnil se sestavování skautských programů v Radiu Svobodná Evropa a byl častým dopisovatelem mezinárodních skautských časopisů.*“⁴¹ Pro Mirko Janečka byl Velen Fanderlik důležitou osobností, neboť právě on mu před jeho odchodem z Československa poradil trasu nejlepší cesty na Západ.⁴²

Své místo v oběžníku si našly i články pojednávající o československé historii, které vycházejí zpravidla z pera zajímavých osobností a které se týkají většinou problematických míst československých dějin. K nejvíce zmiňovaným lidem patří Beneš, Hitler a Stalin. Oskar Pejša, člen vojenského odboje za 2. světové války⁴³, ve svém článku *Můj komentář k paktu Hitler – Stalin* nesouhlasí s tvrzením jednoho amerického publicisty, že 2. světová válka začala podepsáním sovětsko-německého paktu. Myslet si něco takového je podle Pejši velmi povrchní, neboť podle něj vše začalo anšlusem Rakouska a rozbitím Československa.⁴⁴ Zajímavý je pohled většiny přispěvatelů na prezidenta Beneše. Jako příklad zmiňme příspěvek Blažeje Vilíma *Beneš – Hitler – Stalin*, který byl přetištěn z *Amerických listů*. Autor

³⁹ Formanová, L., Gruntorád, J., Přibáň, M.: c. d., s. 102.

⁴⁰ *Dr. Velen Fanderlik mezi námi*, Kanadské listy, 12/15, 1980, s. 4.

⁴¹ *Dr. Velen Fanderlik – „70“*, Kanadské listy, 2/11, 1977, s. 4.

⁴² <http://czechfolks.com/plus/2009/08/21/mirko-janecek-muj-exil/>

⁴³ Čelovský, B.: *Politici bez moci*. Šenov u Ostravy 2000, s. 308.

⁴⁴ *Můj komentář k paktu Hitler – Stalin*, Kanadské listy, 2/7, 1973, s. 3.

v něm polemizuje o častých kritikách prezidenta Beneše ohledně mnichovské dohody a února 1948. Ve svém příspěvku považuje tvrzení ohledně Benešovy kapitulace v případě „*Mnichova*“ za nesmysl. Dochází k závěru, že jedna třetina občanů Československa byla reprezentována politickými stranami, které nebyly jen odpůrci Beneše, ale samotné existence československého státu. Co se týče února 1948, vidí samotný smysl demise právě v tom, že bude přijata. Staví se také proti argumentu, že Beneš nemusel návrh Gottwaldovy vlády přijmout. V případě, že by k tomu došlo, bylo by to považováno za neslýchané vměšování hlavy státu. Podle Blažeje Vilíma prezident Beneš před objektivní historií obstojí. Zahraniční politiku Edvarda Beneše se ve svém článku *Benešovy moskevské cesty* snažil zachytit Eduard Táborský. Jeho postoj k Benešově osobě byl v závěru stejně kladný jako Vilímův.⁴⁵ Náhled většiny příspěvatelů na osobu Edvarda Beneše byl v *Kanadských listech* většinou kladný. Abychom správně vyhodnotili význam obou článků, je zapotřebí se zabývat také životem obou autorů.

Blažej Vilím byl český sociálnědemokratický politik. V období tzv. druhé republiky patřil Vilím k předním zakladatelům a funkcionářům Národního hnutí pracující mládeže. Po 15. březnu 1939 přešlo Národní hnutí pracující mládeže do ilegality a stalo se součástí protinacistického odboje. V únoru 1940 byl Vilím zatčen gestapem a vězněn až do roku 1945. V letech 1945-1948 byl generálním tajemníkem Československé sociálnědemokratické strany a poslancem Národního shromáždění.⁴⁶ Spolu s Bohumilem Laušmanem byl zprvu příznivcem těsné spolupráce s komunisty, ale časem začal kritizovat jejich protidemokratické „*přehmaty*“, které nejprve považoval za projev jisté netrpělivosti při úsilí o demokratický socialismus. I této iluze se postupně zbavil a pochopil, že Gottwaldově straně nejde o socialismus, a tím méně o demokracii, ale o nastolení monopolní moci. Proto se v sociální demokracii nakonec připojil ke křídlu V. Majera. Po únoru 1948 odešel do exilu.⁴⁷ Ve Velké Británii, kam odešel, působil v letech 1948-1950 jako generální tajemník exilové Československé strany sociálně demokratické. Poté se však se stranou rozešel a pokračoval v nezávislé politické činnosti. V 70. letech v Londýně vydával časopis s názvem *Perspektivy socialismu*.⁴⁸

⁴⁵ *Beneš – Hitler – Stalin*, Kanadské listy, 12/8, 1974, s. 5-12.

⁴⁶ Tomeš, J.: c. d., s. 140-141.

⁴⁷ <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/search.php?zp=9&name=VIL%CDM+BLA%AEJ>

⁴⁸ Tomeš, J.: c. d., s. 140-141.

Eduard Táborský byl diplomatem a osobním tajemníkem Kamila Krofty a za války Edvarda Beneše.⁴⁹ Po 2. světové válce působil ve funkci jako československý vyslanec ve Švédsku, které se po převzetí moci komunisty vzdal. Od roku 1949 působil jako profesor vládních studií na univerzitě Ausvetin ve Spojených státech.⁵⁰ Z toho všeho plyne, že se jednalo o názory lidí, kteří se pohybovali ve vrcholné politice, a tak mohli situaci vyhodnotit lépe než kdo jiný.

Dalším přispěvatelem z řad významných politiků byl Mikuláš Ferjenčík, československý generál, slovenský politik a účastník protinacistického odboje, který se v dubnu 1945 stal státním tajemníkem ministerstva obrany. Emigroval v roce 1948 do Spojených států, kde působil 25 let jako předseda Československé národní rady americké a byl činný i publicisticky.⁵¹ I on se ve svém příspěvku vyjadřuje ke zlomovému roku 1948. Ztrátu samostatnosti Československa vidí už po konferenci na Jaltě a následně po volbách v roce 1946.⁵²

Potřeba neustále se různými biografickými nebo faktografickými články vracet k československé minulosti byla velmi častá. Většinou se jednalo o delší články, zaměřené pouze na jedno téma. Takto redakce dopodrobna referovala o Katyni⁵³, Štefánikovi⁵⁴, příběhu Gabčíka a Kubiše⁵⁵ a spoustě dalších.

Důležité místo v periodiku měli legionáři, letci a lidé, kteří se jakkoli zasloužili o obranu demokracie. *Kanadské listy* na několika stranách přinášely jednak vzpomínkové články a reportáže o důležitých bitvách, jednak medailonky československých legionářů a letců, kteří sloužili především v anglické nebo francouzské armádě a kteří se v bojích vyznamenali. Nezapomínaly ani na letce zasloužilé na Východě. Pomocí medailonků a různých výzev redakce často sháněla informace o těch, kteří se konce války nedožili, a o jejichž okolnostech smrti neměla žádné podrobnější informace. *Kanadské listy* disponovaly velkou mírou informací o těchto hrdinech, a to dokonce i když žili na druhé straně světa.

Jedním z největších přínosů *Kanadských listů* byla rubrika „ztracených duší“, jejímž hlavním cílem bylo pomocí periodika vyhledávat ty, se kterými většinou exulanti ztratili kontakt. Vyhledávali se i ztracení přátelé z táborů, kde mnoho

⁴⁹ Čelovský, B.: *Politici bez moci*. Šenov u Ostravy 2000, s. 315.

⁵⁰ *Benešovy moskevské cesty*, *Kanadské listy*, 12/8, 1974, s. 5.

⁵¹ <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/search.php?zp=9>

⁵² *Februar 1948*, *Kanadské listy*, 2/15, 1981, s. 1.

⁵³ *Katyn*, *Tamtéž*, 4/8, 1974, s. 5-10.

⁵⁴ *Hovoríme o Štefánikovi*, *Tamtéž*, 7/14, 1980, s. 7.

⁵⁵ *Příběhy parašutistů*, *Tamtéž*, 12/15, 1981, s. 6.

exulantů před příchodem do Kanady strávilo mnoho času a kde v těžké životní situaci navazovali přátelství. Vzhledem k tomu, že byl časopis expedován do různých států světa, byla šance, že bude hledání úspěšné, velká. *Kanadské listy* pak zpětně přinášely informace o výsledku hledání. Kolik lidí *Kanadské listy* takto daly dohromady neví ani sám Mirko Janeček, faktem ale zůstává, že byly za tuto svoji činnost v roce 1994 ministrem obrany Vilémem Holáňem vyznamenány. Ten hovořil o 600 válečných veteránech, kteří se prostřednictvím oběžníku našli.⁵⁶ Tohoto potenciálu *Kanadských listů* využili krátce po hlavní vlně emigrace v srpnu 1968 například i veterináři v Kanadě, kteří jejich prostřednictvím hledali ostatní, aby mohli společně založit Klub československých veterinářů v exilu.⁵⁷

Kanadské listy nebyly pouze periodikem, které přinášelo informace, ale byly také prostorem pro vyjádření názorů. Největší diskuse, která na stránkách oběžníku proběhla, řešila rozdílnost emigrace po roce 1948 a 1968. Rozpoutal ji článek, který se zabýval otázkou, proč se noví emigranti i po několika letech pořád straní krajanských organizací. Reakce, kterou rozpoutal jeden článek, byla nevídaná. Do redakce přicházelo množství dopisů, které přinášely individuální pohled na problematiku pounorových a posrpnových emigrantů.

Mirko Janeček a všichni, kteří mu ve vydávání *Kanadských listů* pomáhali, vykonali obrovský kus práce, který je hoděn ocenění. Přestože Mirko Janeček medaili Za zásluhy nakonec neobdržel⁵⁸, ač by si ji zcela nepochybně zasloužil, faktem zůstává, že si jeho dlouholeté práce doma všimli, což je samo o sobě velkým oceněním. Mirko Janeček se po více jak 60 letech strávených v cizině chystá natrvalo vrátit do České republiky. Ačkoliv bylo vydávání *Kanadských listů* v roce 2008 ukončeno⁵⁹, status nejlepšího krajanského periodika po roce 1968 jim už navždy zůstane.

⁵⁶ <http://czechfolks.com/plus/2009/08/21/mirko-janecek-muj-exil/>

⁵⁷ Hlas nových, únor 1969, s. 7.

⁵⁸ <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:wDzfCeYNwt4J:www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/47134/40035+Mirko+Jane%C4%8Dek&cd=4&hl=cs&ct=clnk>

⁵⁹ <http://krajane.radio.cz/articleDetail.view?id=1545>

3 Politická periodika

3.1 Telegram

*nepravidelně, 1969-1975, Edmonton, LP:1969-1975*⁶⁰

Počátek vydávání *Telegramu* stejně jako *Kanadských listů* spadá do 2. poloviny 60. let, kdy do Kanady přišla nová vlna emigrantů z Československa. Periodikum vzniklo z potřeby vytvořit nově příchozím praktického průvodce a rádce, jakéhosi „organizátora a koordinátora“ každodenního života. Podle svých slov nechtěl *Telegram* nijak konkurovat jiným krajanským listům a chtěl svoji pozornost věnovat zejména životním podmínkám v Západní Kanadě. Nakonec se jistým způsobem přesto profiloval jako silný konkurent právě *Kanadských listů*. Velkou roli zde hrál především geografický prvek, neboť nově příchozím do Západní Kanady byl zákonitě Edmonton blíží než Toronto. Ani tak ale nelze obě periodika klást na jednu úroveň. V množství informací důležitých pro začátek nového života v cizí zemi se nemohl *Telegram* ke *Kanadským listům* rovnat. V periodiku převažovaly zejména články s politickou tematikou odkud pramení jeho zařazení do této skupiny.

Redaktorem listu byl od počátku vydávání až do jeho konce v roce 1975 Vladimír Valenta. K nejčastějším příspěvatelům včetně redaktora se řadili Jiří Krupička, Martin Kvetko a Mojmír Povolný.⁶¹ Výběr názvu zcela podléhal pragmatickému stanovisku. *Telegram* totiž zní ve všech jazycích stejně, čímž chtěli předejít nedorozumění s úřady a poštou.⁶² Z hlediska technického zpracování neprocházelo periodikum stejným vývojem jako *Kanadské listy*. Od počátku jeho vydávání se po technické stránce jednalo o moderní periodikum, které využívalo offsetu. Na druhou stranu nebyl jeho obsah rozdělen do jasně profilovaných kapitol, jak tomu bylo právě u *Kanadských listů*. Jedinými stálými rubrikami byla politika a sport. Ostatní rubriky jako například *kultura, historie, příroda a věda, zdraví, cestování* nebo *exil* se v periodiku objevovaly pouze tehdy, vyskytovaly-li se v listu články, které pod ně spadaly. Ačkoli se *Telegram*, který měl zprvu jen několik málo stran, vypracoval na poměrně obsáhlé periodikum, jehož počet stran se přibližoval

⁶⁰ Formanová, L., Gruntorád, J., Přibáň, M.: c. d., s. 116.

⁶¹ Tamtéž, str. 116.

⁶² *Telegram*, prosinec 1969, s. 1.

dvěma desítkám, potýkal se s finančními problémy, které měly za následek neustálé zpoždování vydání.

Pro krajanský život přinášel *Telegram* informace ohledně zdravotní péče, dětem nabízel možnost chodit do doplňovací školy, ženám tipy kde dobře a levně nakoupit a svými jazykovými okénky, která přinášela nejpotřebnější výrazy, nezapomínal ani na ty, kteří si potřebovali vypilovat svoji angličtinu. V oblasti kultury zval prostřednictvím listu na nejružnější hudební koncerty, filmy, představoval krajanské noviny, časopisy a nové knihy.

Abychom zařazení *Telegramu* mezi politická periodika dostáli za dost, je zapotřebí přiblížit jeho politickou orientaci. Jedním z jeho cílů, i když v menší míře, bylo přinášet zprávy z domova. *Telegram* stejně jako spousta dalších krajanských periodik často sahal k otiskování nejružnějších článků z československých novin, které pak na svých stránkách rozebíral. Nejčastěji se jednalo o články převzaté z *Rudého práva*, které byly doplněné komentářem.

Stejně jako v případě *Kanadských listů* a dalších exilových periodik byl *Telegram* antikomunistický a o komunistických vůdcích se na stranách periodika vyjadřoval metaforicky, častěji nevybíravě. Například Brežněv byl pro *Telegram* „bolševickým carem“.⁶³ Kritiku listu si však nevysloužili pouze československé komunistické politické špičky Dubček, Kriegel, Smrkovský a Černík, ale také poválečná československá politika, která dala Stalinovi Podkarpatskou Rus. Ne zcela jasný je postoj redakce k prezidentu Edvardu Benešovi, kterému bylo v periodiku věnováno několik článků. Vzhledem k tomu, že na stranách periodika byl většinou dán prostor často protichůdným stanoviskům, nelze mnohdy rozhodnout, jde-li o stanovisko pouze autora či celé redakce. Jedním z přispěvatelů, kteří psali o politicích 1. republiky, byl Josef Macek. Ve svých člancích vzpomínal jak na osobní setkání s Benešem, tak také na Rudolfa Bechyněho. Tento československý sociální demokrat po své emigraci v roce 1949 často publikoval v exilovém a krajanském tisku.⁶⁴ Mezi přispěvateli se objevil i nejznámější český novinář Ferdinand Peroutka.

Velkou pozornost list věnoval mezinárodní politice, především studené válce. Kritika se snášela zejména na Západ, který podle listu vedl vůči Sovětskému svazu

⁶³ *Tři roky po lednu*, Telegram, 1/2, 1971, s. 1.

⁶⁴ Tomeš, J.: c. d., s. 86-87.

„slabošskou politiku“. Spíše než kritika sovětské politiky bylo v periodiku upozorňováno na politické akce demokratických států, které podřývaly autoritu Západu. Předmět kritiky tak byl na rozdíl od *Kanadských listů* opačný. Často byl zmiňován Willy Brandt, v jehož snahách zlepšit vztahy s Východem, byly spatřovány čistě ekonomické zájmy.⁶⁵ Kritizován redaktorem Vladimírem Valentou, autorem častých komentářů, byl i za smlouvu s Československem, neboť podle něj nebral v potaz, že smlouvu podepsal především s okupanty země. Kritice neušla ani Kanada, která také z ekonomických důvodů odebírala arabskou naftu.⁶⁶ Z OSN se podle *Telegramu* stala debatní společnost, v níž delegáti slušných států debatovali s „quislingy“ jako rovní s rovními.⁶⁷

Telegram se v menším měřítku zabýval také lidskými právy. Psal především o sovětských umělcích Solženicynovi a Pasternakovi, kteří nemohli publikovat. Otiskoval také úryvky Solženicynovy knihy *Souostroví Gulag*. V protikladu k Solženicynovi vyznívá přetištěný rozhovor z jednoho československého periodika s Bohumilem Hrabalem, pro kterého jsou důležitější vazby s rodnou zemí.⁶⁸

Stejně jako spousta dalších i *Telegram* spolupracoval s celou řadou periodik nejen z Kanady, ale také ze zahraničí, jejichž články občas přetiskoval. Ve svém listu také dával prostor k vyjádření i druhé straně, která s ním nesouhlasila. V rámci exilových periodik nejde o praxi jedinečnou, nicméně velmi sporadickou. Jedním z takových článků byla výzva nositele řádu Vítězného února Klementa Ohlídala, který prostřednictvím *Telegramu* vyzýval všechny emigranty, aby se vrátili domů. Jak ve svém článku zmínil, chtěl vědět, jestli *Telegram* jeho příspěvek vytiskne.⁶⁹ Vytiskl. A vytiskl i spousta dalších, kterým se například nelíbilo osočování Kosygina. V tomto ohledu byl *Telegram* v celé řadě exilových periodik spíše zvláštností. Běžnou praxí bylo především otiskování dopisů, které děkovaly redakci za dobré vedení periodika nebo které podporovaly jeho intelektuální boj proti komunismu.

Důležitou součástí periodika byla kulturní a literární příloha *Parabola*, kterou redigovali Zdena Salivarová a Josef Škvorecký.⁷⁰ *Parabola* přinášela informace

⁶⁵ *Svět 1970*, *Telegram*, 1/2, 1971, s. 5.

⁶⁶ *Komentář*, *Tamtéž*, 4/4, 1974, s. 3.

⁶⁷ *Svět 1970*, *Tamtéž*, 1/2, 1971, s. 5.

⁶⁸ *Rozhovor s Bohumilem Hrabalem*, *Tamtéž*, 3-4/5, 1975, s. 10.

⁶⁹ *Pišu Vám služebně*, *Tamtéž*, 1/2, 1971, s. 8.

⁷⁰ Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c. d., s. 116.

o vydávaných knihách doma i ve světě, upozorňovala na zajímavé výstavy v Kanadě, registrovala nejdůležitější počiny na hudební scéně a zabývala se československými uměleckými osobnostmi. Přinášela také básně významných československých básníků, dále různé články, ve kterých srovnávala rozdílný způsob psaní vybraných autorů. Častým autorem příspěvků byl právě Josef Škvorecký. Nezřídka otiskovala povídky nebo části knih.

Na své si v *Telegramu* přišli i nejmladší a to v rubrice nazvané *Mini Telegram*, který redigovala Olga Smolíková. *Mini Telegramem* se snažila dětem nahradit to, co by se za normálních okolností naučily v české škole. Nepochybně zde byl i jasný záměr nezapomenout na svoji mateřštinu. Jejím cílem bylo, aby se zejména starší děti prostřednictvím nejrůznějších pohádek a bajek zamysleli nad jejich alegorickým významem. Olga Salivarová dětem přibližovala dějiny nejstarší české literatury a nezapomínala ani na jazykový koutek.

Jako jedno z mála exilových periodik přinášel *Telegram* také informace o obchodu, průmyslu a financích. V ekonomické oblasti se opírali o české a slovenské vědce, kteří působili na tamějších univerzitách. List tak také velmi fundovaně pojednával například o brettonwoodském systému.⁷¹

3.2 Naše hlasy

*týdeník, později čtrnáctideník*⁷², 1955-1990, Toronto, LP: 1955-1990⁷³

Časopis byl původně koncipován jako zpravodajský týdeník, v němž převažovaly informace o krajanském životě, kulturní témata i politické zpravodajství, kterého postupem času přibývalo.⁷⁴ *Naše hlasy* samy sebe nazývaly nezávislým demokratickým týdeníkem určeným československé exilové veřejnosti v celém svobodném světě s protikomunistickou orientací. Zakladatelem a zároveň vydavatelem periodika byl Jiří Hlubůček, který se svojí vydavatelskou praxí v omezené míře začal již při pražském povstání v květnu 1945. List byl nakonec za svoji neskrývanou objektivitu při květnových událostech komunisty zlikvidován

⁷¹ *Platební systém*, Telegram, 2/9, 1972, s. 3.

⁷² pravděpodobně od roku 1978, kdy časopis změnil i svůj název z původního Independent weekly of Czechs and Slovaks na Independent newspaper for Czechs and Slovaks, exilová periodika uvádí rok 1974. In.: Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c. d., s. 107.

⁷³ Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c. d., s. 107-108.

⁷⁴ Tamtéž, s. 107.

a Jiří Hlubůček odešel v červenci 1948⁷⁵ do exilu. V 50. letech se usadil v Kanadě, kde se svým přítelem Josefem Kuřilem vybudoval tiskárnu Litera, jejímž nejdůležitějším počinem bylo vydávání právě *Našich hlasů*.⁷⁶ V 60. letech vykonával Jiří Hlubůček manažerskou práci a redigování se ujal Josef Čermák. Od začátku 70. let v redakci působili Jiří Peterka, Miloslav Komínek, Jan Dočkálek a Vladimír Stržínek.⁷⁷

Vedle samotného zakladatele, Jiřího Hlubůčka, je druhou nejvýraznější osobností periodika Miloslav Komínek, který koupil tiskárnu Litera a později se stal vydavatelem, od roku 1978 dokonce šéfredaktorem listu.⁷⁸ Ve své autobiografii I pod oblohou je peklo píše: „Už v Leopoldově v letech 1957-1964 jsem plánoval s Vladimírem Stržínkem, vydávat v Torontě časopis, ve kterém budu odhalovat zločiny komunismu. Najednou mi z nebe spadne tiskárna se zavedenými novinami do klína. To bych musel být blázen, abych takovou nabídku nepřijal.“⁷⁹ Milo Komínek byl člověk za války angažovaný v protinacistickém odboji, pilot, parašutista a letecký akrobat, který po 2. světové válce reprezentoval Československo na mezinárodních leteckých dnech v Evropě.⁸⁰ Po únoru 1948 se pokusil odejít do exilu, ale byl chycen a důsledkem jeho následné partyzánské činnosti bylo sedmnáctileté vězení. Po svém propuštění se mu podařilo před srpnovými událostmi v roce 1968 odejít do exilu. Po 3 letech strávených ve Švýcarsku nakonec odešel do Toronta, kde započal další etapu svého života. Vedle práce na *Našich hlasech* založil a redigoval další cyklostylované časopisy. Jednalo se o časopis *Mukl a Vězeň*.⁸¹

Přestože byly noviny určeny především k informování o krajanském životě, nikdy v množství a obsahu tohoto druhu informací nedosáhly úrovně *Kanadských listů*. Naopak ve zpravodajství ze světa neměly konkurenci a články, které se věnovaly politické situaci ve světě, v periodiku postupně získaly největší prostor. Pokud bychom měli za úkol porovnat poměr článků věnujících se situaci v zahraničí a Československu, dojdeme k závěru, že obě tyto sféry jsou v periodiku zastoupeny rovnoměrně. Zatímco články ze zahraničí jsou zaměřeny především na aktuální dění,

⁷⁵ Čelovský, B.: Uprchlíci po „Vítězném únoru“. Šenov u Ostravy 2004, s. 90.

⁷⁶ *Lidé mezi námi*, Kanadské listy, 3/15, 1981, s. 2.

⁷⁷ Formanová, L., Gruntorád, J., Přibáň, M.: c. d., s. 107.

⁷⁸ Tamtéž, s. 107.

⁷⁹ Komínek, M.: I pod oblohou je peklo. Toronto 1991, s. 280.

⁸⁰ <http://www.nezapomente.cz/pamet-naroda/pametnik/33>

⁸¹ Komínek, M.: c. d., s. 281.

články z Československa většinou líčí příkoří komunismu či vzpomínají na významné osobnosti československé historie.

Záběr informací *Našich hlasů* je velmi široký a vyniká obsahovou rozmanitostí, třebaže zde nelze vysledovat pravidelnost rubrik. Krátké zprávy z celého světa zastřešené názvem *Drobnosti* obsahují v menším rozsahu informace například z Vietnamu, Blízkého východu, o návštěvách státníků, vnitřních problémech Jugoslávie s chorvatskými nacionalisty či o vzniku nového státu Bangladéš. Články ze zahraničí, kratší či delší, vesměs pojednávají o celkové situaci mezinárodní politiky, válečných konfliktech, nepokojích nebo neschopnosti mezinárodních organizací, přičemž v hledáčku zájmu nestojí pouze velké země, jež mají největší možnost ovlivňovat mezinárodní politiku, ale také země podstatně menší, které v měřítku svých možností nemohou dění ve světě nijak výrazně ovlivnit. Na stránkách novin se tak dočítáme jak o situaci v Polsku, kde právě probíhají stávky vlivem zvýšení cen potravin a jejich odraz v Torontě, kam je přišli podpořit exulanti⁸², ale také například informaci o prezidentských volbách v Itálii. Zájmu periodika neunikly ani prezidentské či federální volby v různých zemích světa, různé sociální systémy nebo zprávy ze světa techniky.

Své místo v týdeníku si našly i různé polemiky a osobní stanoviska hodnotící politickou situaci. Častým komentátorem mezinárodní politiky byl Vladimír Stržínek, který byl spoluvězněm Milo Komínka v Leopoldově a ve Valdicích⁸³ a který na sebe po dobu jeho sedmiměsíční nemoci vzal veškerou zodpovědnost za vydávání týdeníku.⁸⁴ Svoji pozornost zaměřil na kritiku Sovětského svazu, jehož touhu po moci přirovnával k Hitlerově, a na poukazování neschopnosti západních států účinně čelit komunistické expanzi, která podle jeho názoru začala už po Jaltské konferenci. Dalším častým přispěvovatelem byl Jan Dočkálek, novinář, spisovatel, spoluzakladatel a učitel české Masarykovy školy v Torontě.⁸⁵ Pro *Naše hlasy* psal nejen povídky, ale i komentáře k aktuálnímu dění. List měl v 60. letech i celou řadu příležitostných přispěvatelů. Publikoval zde například Ferdinand Peroutka, Václav Majer, Ján Papánek, František Třešňák, Joža Procházka, Ladislav Radimský, Jindřich Středa, Miloslav Zlámal, od 70. let také Josef Kratochvíl, Milan Křesadlo, Miloš

⁸² *Nové otřesy země*, *Naše hlasy*, 1/17, 1971, s. 1.

⁸³ Komínek, M.: c. d., s. 313.

⁸⁴ Tamtéž, s. 288.

⁸⁵ <http://www.csds.cz/cs/encyklopedie/27-DS.html>

Zelka. V 80. letech se list profiloval jako výrazně pravicový časopis, obměnil se i okruh pravidelných dopisovatelů, kterými se stali Stanislav Brzobohatý-Berton, Josef Kalvoda, Josef Novák, Fred Schwarz, Milan Zelený a jiní.⁸⁶

Stejně jako v případě *Kanadských listů* se přispěvatelé postupem času začínají věnovat i otázkám vnitřní politiky Kanady, kde kritizují neutěšený stav v oblasti hospodářské a sociální.⁸⁷ Přesto je jejich hlavní pozornost zaměřena na Sovětský svaz a posilování jeho vlivu ve světě. Hlavní část příspěvků, které se týkaly Československa, tvořily především vzpomínky na významné osobnosti jako Tomáš Garrigue Masaryk, Jan Masaryk a Jan Palach.

Velkým specifikem *Našich hlasů* je vydávání románů, novel nebo povídek na pokračování. Otištěni byli mimo jiné Hoši od Bobří řeky Jaroslava Foglara nebo autobiografie Miloslava Komínka I pod oblohou je peklo, která popisovala komunistickou perzekuci a pobyt ve věznicích.

Široký rozhled mělo také kulturní zpravodajství, které přinášelo pozvánky do divadel, reportáže z cest doplněné zpravidla černobílými fotografiemi, informace o nově vydaných knihách, pozvánky na filmová představení, anekdoty, které útočily na samotnou podstatu komunistického režimu, nebo básně, které psal především Komínkův spoluvězeň z Leopoldova Jaroslav Meců⁸⁸. *Naše hlasy* spolupracovaly s celou řadou organizací a hnutí, které jim poskytovaly zprávy, různé články a informace o připravovaných akcích. Patřilo mezi ně Naardenské Hnutí, Československá národní rada americká, Nové české divadlo v Torontě, Společnost pro vědu a umění, Nibowaka klub, Dámský odbor, Legionáři, Sokol, Klub Nových a Československé národní sdružení v Kanadě.

Rychlost, jakou týdeník v některých případech nové informace přinášel, byla až obdivuhodná. Příkladem je Charta 77, která byla zveřejněna 1. ledna 1977 a kterou *Naše hlasy* v celém jejím znění otiskly už 23. dne téhož měsíce. Druhým případem, na kterém můžeme demonstrovat aktuálnost informací je případ lotyšského námořníka Simase Kudirka. Ten koncem listopadu 1970 přeskočil ze sovětské lodě na americkou, kde požádal o politický azyl. Velký ohlas na Západě případ vyvolal především proto, že američtí důstojníci dovolili Sovětům, aby si

⁸⁶ Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c. d., s. 108.

⁸⁷ *Budoucnost Kanady*, *Naše hlasy*, 1/18, 1972, s. 1.

⁸⁸ Komínek, M.: c. d., s. 308.

pro Kudírka přišli a odvedli ho v poutech zpět na sovětskou loď.⁸⁹ *Naše hlasy* zprávu přinesly 19. prosince téhož roku, tedy necelý měsíc poté, co se incident odehrál. Naproti tomu *Kanadské listy* o něm informovaly daleko podrobněji i s jeho důsledky, avšak až v září 1971.⁹⁰ *Telegram* o tomto incidentu také informoval. Ve svém březnovém čísle roku 1971 za něj admirála americké lodi ostře kritizoval. Z hlediska aktuálnosti tedy *Naše hlasy* i *Telegram Kanadské listy* předčily.

3.3 Mukl

*dvouměsíčník, 1983-1987, Toronto, LP: 1983-1987*⁹¹

Dvouměsíčník vznikl již v roce 1970 jako organizační bulletin Sdružení bývalých československých politických vězňů v exilu.⁹² Jeho hlavním cílem bylo vytvořit pojítka mezi bývalými vězni roztroušenými po světě. Sdružení vzniklo v Československu na přelomu února a března 1968 a bylo uskupením lidí, kteří byli především v 50. letech odsouzeni podle zákona č. 231/1948 a kteří se podle onoho zákona pojmenovali K 231. Moskevským protokolem došlo k oficiálnímu rozpuštění Klubu a jeho členům byl přípravným výborem, jenž měl za úkol projednat likvidaci organizace, doporučen legální výjezd na platný cestovní pas.⁹³ Po vydání několika čísel vydávání přestalo a k jeho obnovení došlo až v roce 1983.⁹⁴ Podle vyjádření členů redakce v samotném úvodu znovu obnoveného periodika měl být *Mukl* nepolitickou a otevřenou tribunou názorů a podnětů všech, kteří se postavili proti zločinu. Jako název periodika byla příznačně vybrána zkratka pocházející z období nacistické éry, která označovala politické vězně.⁹⁵ Kontinuitu obsahu této zkratky viděli bývalí vězni i v komunismu.

Stejně jako *Naše hlasy* i *Mukl* pocházel z dílny Moravia Press a jeho redaktorem byl Milo Komínek. U obou periodik proto lze vysledovat jisté společné znaky. K nejčastějším přispěvatelům patřili především čelní představitelé Sdružení Zdeněk Slavík, Mojmír Chromec, Karel Kalenda a Jára Meců, který stejně jako

⁸⁹ *Baltové protestují*, *Naše hlasy*, 49/16, 1970, s. 2.

⁹⁰ *Kanadské listy*, září 1971, s. 1.

⁹¹ Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c. d., s. 106-107.

⁹² dále jen Sdružení

⁹³ Blažek, P.: *Aby se to už neopakovalo: katalog k výstavě o dějinách sdružení bývalých politických vězňů K-231*. Praha 2008, s. 25-61.

⁹⁴ *Do vinku*, *Mukl*, 1/1, 1983, s. 1-4.

⁹⁵ *Mukl*, 2/1, 1983, s. 4.

v případě *Našich hlasů* publikoval na stránkách *Mukla* především své básně. Básně vzniklé ve věznicích měly v periodiku významné místo.

Podíváme-li se blíže na obsah zpravodaje, zjistíme, že Sdružení jeho prostřednictvím často zvalo na různé manifestace a demonstrace proti komunismu a následně přinášelo proslovy z těchto akcí. Jako autoři jednotlivých článků se tak téměř stále objevovaly tytéž osoby, které měly navíc tendenci neustále připomínat zásluhy svého redaktora Milo Komínka. Jádro zpravodaje tvořily především vzpomínky na léta strávená v komunistických vězeních a osobní příběhy. Jak redakce časopisu sama deklarovala, nechtěli komentovat žádné dílčí politické otázky, obraceli se spíše do minulosti. Přestože zde může vznikat pochybnost o zařazení *Mukla* mezi politická periodika, jeho hlavním tématem pořád zůstával boj proti komunismu, tedy téma politické.

Periodikum často vzpomínalo na významné osobnosti československých dějin, které veřejně bojovaly proti komunismu. Byl to především Jan Palach a Dr. Milada Horáková. Velmi kriticky se vyjadřovali k prezidentu Benešovi, kterého dokonce obvinili ze zrady národa.⁹⁶ V pohledu na osobu Edvarda Beneše stál *Mukl* názorově na opačné straně od většiny periodik. Postupem času začalo přibývat článků, které se kriticky vyjadřovaly k aktuálnímu dění. Sdružení tak například prostřednictvím *Mukla* veřejně vystoupilo proti záměru Olympijského výboru, který chtěl, aby Emil Zátopek zapálil oheň na Olympijských hrách v Los Angeles. Podle Sdružení nebyl nikým jiným, než propagátorem totalitního režimu.⁹⁷ Proti osobě Emila Zátopka se vyjadřoval i redaktor *Telegramu* Vladimír Valenta, který kritizoval režiséra Reevease, jenž právě Zátopka zahrnul do svého dokumentu o Olympijských hrách.⁹⁸

Kritika zpravodaje se nezastavila jen u jednotlivců, ale vztahovala se také k různým organizacím. *Mukl* svými články napadal především Radu svobodného Československa, kterou obviňoval z toho, že uznává komunistický režim v Československu. Kritizoval také Chartu 77, která podle něj pouze ratifikovala sovětskou okupaci a nedělá tedy nic jiného, než že podporuje komunismus. V neposlední řadě se také vymezoval vůči nově vzniklému periodiku *K-231*.

⁹⁶ *Tečka za „Klubem“*, *Mukl*, 4/3, 1987, s. 4.

⁹⁷ *Tamtéž*, s. 4.

⁹⁸ *Parallel 68*, *Telegram* 6/2, 1972, s. 4.

Přestože bylo v samotné tiráži periodika uvedeno, že redakce nemusí vždy souhlasit s obsahem otištěných článků, čímž se do jisté míry zbavovala zodpovědnosti, na stránkách periodika byly otištěny nejen kritické, ale také velmi kontroverzní až rasistické články. Příkladem nám může být článek s názvem *Pozdrav z Afriky*, jehož hlavním cílem sice bylo ukázat, že emigranti jsou všude na světě stejní, dobří i špatní, ale v článku zazněly rasistické názory. Autor, sám emigrant žijící v Johannesburgu, v článku mluví o bílých mozcích a černých rukách. Kdyby nebylo těchto bílých hlav pohybujících černýma rukama, po Johannesburgu by podle pisatele pořád pobíhali lvi.⁹⁹

Cílem zpravodaje bylo zaktivizovat bývalé politické vězně v Kanadě a v dalších zemích, ale spíše než aby došlo k jejich sjednocení, došlo k rozdělení jedné početné krajanské skupiny na dvě části. Jedna se soustředila kolem časopisu *Mukl*, druhá kolem *K-231*. V roce 1987 přestal *Mukl* vycházet a byl nahrazen novým periodikem s názvem *Vězeň*.

3.4 Vězeň

*dvouměsíčník, 1987-1989, Toronto, LP: 1987-1989*¹⁰⁰

Vězeň bezprostředně navazoval na *Mukla* a jeho redaktorem zůstal Milo Komínek. Přestože nový zpravodaj po vizuální stránce vypadal stejně jako *Mukl*, došlo k výrazné obměně přispěvatelů, která byla dána rozkoem ve Sdružení bývalých politických vězňů v exilu. Protože je otázka ukončení vydavatelské činnosti *Mukla* důležitá pro pochopení celého pozadí jedné exilové organizace, zastavím se u ní podrobněji. V červnu 1985 se od Sdružení odtrhla jedna část členů, která nesouhlasila jednak s vedením Sdružení, jednak s publikovanými články ve zpravodaji. Každá z frakcí měla na rozkol a jeho příčiny své vlastní náhledy.

Podle skupiny, která vedla *Mukla*, byl rozkol zapříčiněn útoky levice, která se ohrazovala vůči Vondráčkovi, Chromcovi a Komínkovi. Sám Milo Komínek si útoky vůči *Muklovi* vysvětloval tím, že starší *Naše hlasy*, které taktéž redigoval, se jen tak lehce zničit nedaly, a proto bylo jednodušší zaměřit se na „jeho“ mladší periodikum.

⁹⁹ *Pozdrav z Afriky*, *Mukl*, 4/1, 1984, s. 6-7.

¹⁰⁰ Formanová, L., Gruntorád, J., Přibáň, M.: c. d., s. 119.

Štvavá kampaň proti *Muklovi* ze strany *K-231*, jak o ní sám Komínek informoval na prvních stránkách *Vězně*, ale nebyla příčinou ukončení jeho vydávání. Začátkem faktického ukončení bylo zjištění, že Sdružení, které všemožnými prostředky bojuje proti komunismu, fakticky vede bývalý komunista. Předseda Sdružení Eduard Vondráček přiznal, že v letech 1945-1956 byl členem KSČ. Novým předsedou Sdružení se tak stal Mojmír Chromec, který ve své osobě spojil celkem 3 funkce a který svoji moc podle *Mukla* postupně používal k sesazování a dosazování nových lidí. Problém vznikl také s bratrským Sdružením bývalých politických vězňů v exilu ve Švýcarsku. To podle periodika prohlásilo, že se zpravodaj musí buď kontrolovat, neboť píše nehorázné články, nebo zabránit jeho kolportaci ve Švýcarsku.¹⁰¹

Jak bylo výše napsáno, *Mukl* ač nechtěl komentovat dílčí politické události, to občas dělal. Naopak *Vězeň* se více přibližoval *Našim hlasům*. Na svých stránkách stejně jako *Naše hlasy* přinášel mnoho politických článků a také aktuality z celého světa. Věrný však zůstal i odkazu *Mukla*, když i nadále otiskoval příběhy lidí postižených komunistickou mocí a i nadále útočil na Radu svobodného Československa. Vzhledem k velkému otřesu ve Sdružení a předcházejícím periodiku se změnil okruhu přispěvatelů. Z původních zůstal Milo Komínkovi věrný pouze Jára Meců. Přidali se Libor Brom, Richard Hanzlík, Josef Herman, Josef Novák, Bohumil Obdržálek a Milan Zelený.¹⁰²

3.5 K-231

*dvouměsíčník, 1985-1990, Scarborough, LP: 1985-1990*¹⁰³

Zpravodaj *K-231* vydával Klub bývalých československých politických vězňů v exilu¹⁰⁴, který se v roce 1985 rozešel se Sdružením bývalých československých politických vězňů v exilu. Na stránkách svého periodika pro to také uváděl důvody. Bývalý výbor Sdružení byl podle Klubu zvolen na schůzi, o které téměř nikdo nevěděl, Sdružení nemělo žádné své stanovy a ve zpravodaji svými články rozbíjelo jednotu exilu. Z tohoto důvodu řada původních členů ze Sdružení odešla, založila klub nový a rozhodla o vydávání vlastního bulletinu s názvem *K-231*, který měl převzít původní určení časopisu *Mukl*. Měl tedy spojit

¹⁰¹ *Časopis pro nás všechny*, K-231, 1/1, 1987, s. 3-4.

¹⁰² Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c. d., s. 119.

¹⁰³ Tamtéž, s. 104-105.

¹⁰⁴ dále jen Klub

všechny politické československé vězně a nabízet pomoc a spolupráci všem exilovým demokratickým složkám.¹⁰⁵ Lidem kolem *K-231* se nejen nelíbily útoky proti Radě svobodného Československa a některým jednotlivcům, ale také odsuzování lidí, kteří navštěvují komunistické Československo. Vzhledem k tomu, že předmětem práce není podrobný popis organizací působících v exilu, pro nástin situace nám tato fakta postačí.

Redakční rada periodika byla ve složení František Otta, Zdeněk Otruba a Lumír Salivar.¹⁰⁶ K častým přispěvatelům patřila manželka Františka Otty, Eda Ottová, která byla zároveň předsedkyní Klubu a které patřilo vždy úvodní slovo v každém čísle *K-231*. Do periodika přispíval také jeden z hlavních dopisovatelů *Mukla*, Zdeněk Slavík.

Stejně jako u *Mukla* a *Vězně* tvořily i v *K-231* velkou část obsahu osobní příběhy, vzpomínky na významné osobnosti, mezi které patřili především členové Československé strany národně sociální. *Mukl* psal často otevřené dopisy americkému prezidentu Ronaldu Reaganovi s vírou, že to budou právě Spojené státy, které uskuteční naději a touhu po svobodě Československa. *K-231* naopak napsal otevřený dopis československému prezidentu Gustavu Husákovi, ve kterém se přimlouval za propuštění všech politických vězňů v Československu. Prezidentu připomínali jeho osobní zkušenost s komunistickým vězněním. Apelovali také na jeho podpis Helsinské dohody, ve které se oficiálně zavázal, že kdokoli může kdykoli opustit kteroukoliv zem a zase se do ní navrátit.¹⁰⁷

Zatímco *Mukl* tvrdě vystupoval proti všem, kteří byli jakkoli spojeni s Komunistickou stranou a řídil se heslem „*jednou komunistou, navždy komunistou*“, *K-231* se vyznačoval smířlivějším postojem. Když do Kanady dorazila zpráva o úmrtí Jaroslava Seiferta, přineslo periodikum také ohlédnutí za jeho životem, ve kterém připomínalo, že se s komunismem v 50. letech rozešel, a tudíž jej nelze apriori považovat za nepřítele.¹⁰⁸ Stejně smířlivě se *K-231* stavěl k návštěvám Československa. „*Jestli Kanad'an či Kanad'anka českého původu, nebo Švýcar českého původu se rozhodne strávit svoji dovolenou v Československu, je to jeho*

¹⁰⁵ *Slovo předsedkyně*, *K-231*, 1/1, 1985, s. 1-2.

¹⁰⁶ Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c. d., s. 104.

¹⁰⁷ *Otevřený dopis JUDr. Gustavu Husákovi*, *K-231*, 4/1, 1985, s. 13.

¹⁰⁸ *Za Jaroslavem Seifertem*, *K-231*, 5/1, 1986, s. 2.

soukromá záležitost a nikdo nemá právo do toho zasahovat, nehledě na to, že nikdo nezná pozadí jeho či jejího rozhodnutí riskovat cestu do Československa.“¹⁰⁹

Záslužnou činností Klubu byla nepochybně podpora starých a nemocných politických vězňů v Československu. Prostřednictvím zpravodaje Klub žádal své členy o dobrovolné příspěvky, které měly být použity na pomoc lidem doma. Z pochopitelných důvodů nikdy nepublikovali jména těch, kterým pomohli ani neprozradili způsob, jakým lidem do Československa peníze posílali.

K-231 jako většina politických periodik udržovalo kontakty se spoustou listů, mezi které patřily například *Reportér*, *Nový domov*, *Americké listy*, *Západ*, *Hlasatel* a *České Slovo*. Významná byla také spolupráce s vydavatelstvím 68 Publishers Josefa Škvoreckého, který byl švagrem redaktora Lumíra Salivara. Periodikum na svých stranách poskytovalo 68 Publishers reklamu na tituly, které v jeho vydavatelství vycházely, a z každé objednávky, která vzešla od čtenářů *K-231*, získala pro svůj Klub 30 % z účtované ceny. Spolupráce se nezastavila pouze u reklam a zprostředkování odbytu knih. Josef Škvorecký působil také jako přispěvatel *K-231* a často jej taky hodnotil. „*Časopis K-231 není pouhý spolkový věstník, jaký na svobodném Západě vydávají spousty organizací. Vytkl si za cíl přispět svými jistě omezenými prostředky k dokumentaci toho, co čeští historikové v Československu, zaměstnaní jinými, nepochybně naléhavějšími úkoly, dokumentovat nemohou – k dokumentaci tzv. porušování socialistické spravedlnosti v 50. letech.*“¹¹⁰

Velkou část obsahu periodika po celou dobu jeho vydávání obsahovaly články, které se neustále vracely ke sporu mezi Sdružením a Klubem. Významným prvkem, který prostupoval většinu těchto článků, byla ironie a sarkasmus. V únoru 1986 uveřejnil *Mukl* článek s názvem „*Tečka za Klubem*“ a tím de facto ukončil jakékoliv další zmínky o jejich vzájemném sporu. Podle *K-231*, jak napsal, se jednalo o článek hloupý, plný zlomyslných výmyslů a psaný pologramotnou češtinou. Odezvy se tento spor dočkal i v Československu, kde se tématu věnovalo *Rudé právo*, které celou kauzu uvedlo pod názvem „*O trhání nohou*“.¹¹¹ Nicméně v psaní podobných ironických a sarkastických článků *K-231* pokračoval i nadále a celá věc vyvrcholila vyhlášením soutěže ze strany *K-231*, jejíž hlavní cenou bylo

¹⁰⁹ *Slovo předsedkyně*, *K-231*, 1/1, 1985, s. 1-2

¹¹⁰ *Na vlnách Hlasu Ameriky*, *K-231*, 3/3, 1987, s. 5.

¹¹¹ *Slovo předsedkyně*, *K-231*, 3/2, 1986, s. 1.

celoroční předplatné *Rudého práva* a *Našich hlasů*. *K-231* tím zcela jasně vyjádřily především své stanovisko k Milo Komínkovi.

Článků, které by se věnovaly problematice studené války, ani v *K-231* ani v *Muklu* mnoho nenajdeme, ba naopak. Obě periodika se spíše zaměřovala na konkrétní případy omezování lidských práv, které demonstrovala již několikrát zmiňovanými příběhy jednotlivých lidí. Naopak nový pohled přinesl na příběh Lotyše Simase Kudirka dopisovatel *K-231*, člen Rady svobodného Československa, Ota Rambousek, který předložil teorii, že šlo o ústupek Spojených států Sovětskému svazu před připravovanou schůzkou v Ženevě.¹¹² V krátkých zprávách ze světa se pozornost soustředila především na informace ohledně vyznamenání jednotlivých lidí.

3.6 Palachův hlasatel

*dvouměsíčník, od r. 1974 měsíčník, 1973-1990, Toronto, LP: 1973-1990*¹¹³

Cílem časopisu bylo shromáždit jeho prostřednictvím finanční prostředky na vybudování pomníku Jana Palacha v Torontě. List vydával Rudolf W. Pěch prostřednictvím Světového exportu českých a slovenských knih.¹¹⁴ V listu tak právě nabídka knih zaujímala velkou část jeho obsahu. Vedle nabídky knih lze v časopisu vyzorovat 3 aspekty, které se neustále opakovaly.

Jedním z nich je v každém čísle opakující se agitace na příspěvek na již zmíněný pomník. Autor svým předplatitelům neustále připomínal, že cílem každého exulanta by mělo být právě postavení Palachova pomníku, neboť ten se nachází i v Římě a tam ani zdaleka nežije tolik Čechů a Slováků jako v Kanadě.¹¹⁵ Prostřednictvím *Palachova hlasatele* čtenářům nabízel různé propagační předměty ve formě odznaků a srdíček, které podle autora vyjadřovaly jejich sounáležitost s tímto mladým mužem.

Druhým aspektem periodika je neustálé připomínání a vracení se k 21. srpnu 1968. Ve svých článcích psal v souvislosti s touto událostí o „*dnu hanby Sovětského svazu*“. Komunismus stavěl na roveň nacismu a vedle Sovětského svazu z něj vinil především Spojené státy a Velkou Británii.

¹¹² *Zlatá brána otevřená*, *K-231*, 5/1, 1986, s. 10-11.

¹¹³ Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c. d., s. 113.

¹¹⁴ Tamtéž, str. 113.

¹¹⁵ *Pomník Jana Palacha v Torontě*, *Palachův hlasatel*, 1/1, 1973, s. 1.

Třetím a nejvíce vzpomínaným tématem je osoba Tomáše Gariggua Masaryka, kterou redaktor připomínal téměř v každém čísle. I u článků, které se zabývaly zcela jiným tématem, nakonec autor našel nějakou souvislost s Masarykem. Všechny Pěčovy články, které pojednávaly o Masarykovi, byly velmi nekritické a mnohdy až patetické.

Mimo těchto 3 aspektů byl *Palachův hlasatel* také antigermanistický a antiklerikalistický, což dokládá redaktorovo vyjádření: „*Svět potřebuje Boha, nepotřebuje však římsko-katolické figury*“.¹¹⁶ Mimoto vystupoval proti Chartě 77, kterou pokládal za bezvýznamný podnik komunistů. Stejně negativní postoj měl i k Československé národní radě, která byla podle jeho názoru zkomunizovaná a vedená bývalými komunisty.

Kromě samotného redaktora do časopisu nikdo nepřispíval. Periodikum tak bylo především místem, kde Rudolf W. Pěč prezentoval své osobní názory a stanoviska, která byla většinou velmi radikální. Podle autorů exilových periodik byl obsah listu poznamenán vydavatelovou nemocí.¹¹⁷

¹¹⁶ Palachův hlasatel, 1-2/17, 1989, s. 4.

¹¹⁷ Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c. d., s. 113.

4 Periodika kulturní a náboženská

4.1 Západ

*dvouměsíčník, 1979-1993, Ottawa, LP: 1979-1993*¹¹⁸

Periodikum bylo v množství exilových novin a časopisů jedním z mála, jehož specifikem byla specializace na kulturní oblast. Ačkoli se první články každého čísla zaměřovaly na politické otázky ze světa a z Československa, z hlediska širokého spektra kulturních článků, které obsahovalo, mu nelze upřít jeho zařazení mezi periodika kulturní. Periodikum samo si uvědomovalo svoji jedinečnost a v samotném úvodu jeho vydávání publikovalo článek „*Proč nový časopis Západ?*“ V odpovědi stálo, že nevychází ani jeden dobrý kulturní časopis. „*Západ má být dvouměsíčník pro kulturu, politiku a diskusi o nich, zaměřený nikoli na odborníky, ale na všechny exilové čtenáře, které tyhle věci zajímají.*“¹¹⁹ Tím se měl odlišovat od čtvrtletníku Svědectví nebo Proměny, což byla periodika americká.¹²⁰

Vysoká úroveň listu byla důsledkem práce, na které se v redakční radě podílelo velké množství osobností. Vzhledem k jejímu opravdu početnému obsazení, které se během 14 let existence periodika postupně proměňovalo, nelze zmínit všechny. Jména jako Miloš Šuchma, Josef Škvorecký, Jana Uhde, Vladimír Valenta, Zdena Salivarová a Ota Ulč jsou jen malou částí z nich. K pravidelným dopisovatelům patřila taktéž celá řada významných osobností. K těm nejvýznamnějším patřili především Karel Hvizďala, Ivan Medek, Karel Kryl a Vladimír Škutina. Podle Exilových periodik měl časopis v 80. letech kolem 2000 abonentů.¹²¹

Obsah přinášovaných článků byl rozdělen do rubrik, které se v listu objevovaly podle přítomnosti článků, které pod ně spadaly. V rubrice *Svět* byly publikovány především články, které se vyjadřovaly k politickým otázkám jako například článek, který hodnotil význam OSN. Mnohdy byl obsah článků vyjádřen metaforicky a ironicky. „*OSN je dobře plánované děťátko, jež se ale hnedky po porodu nepovedlo. Počato bylo v ložnici předpokladů poválečné spolupráce někdejších*

¹¹⁸ Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c. d., s. 120-121.

¹¹⁹ *Proč nový časopis Západ?*, Západ, 1/1, 1979, s. 1.

¹²⁰ Tamtéž, s. 1.

¹²¹ Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c. d., s. 120-121.

spojenců. Ze spojenců se staly rozpojenci a z míru povstala studená válka.“¹²² Nejčastějším přispěvatelem a autorem politických článků byl Ota Ulč, plzeňský rodák, profesor politologie v Binghamtonu a spisovatel.¹²³ V rubrice *Z Československa* se objevovaly velmi rozsáhlé a podrobné příspěvky, které se většinou ironicky vyjadřovaly ke komunistickému režimu. Nechyběly však ani vážné články. Častá byla interview se známými osobnostmi, což bylo v souhrnu všech periodik velmi nezvyklé. Z hlediska rubrik čistě kulturních se zařazovaly rubriky *Divadlo, Film, Literatura, Teologie* a další. Příspěvky do rubriky *literatura* psal většinou Josef Škvorecký, který se prostřednictvím článků mnohokrát vyjádřil i k politickým tématům.

Známkou sebereflexe periodika byla ochota v rubrice *Dopisy* otiskovat názory čtenářů. Stejně jako *K-231* tak i *Západ* otiskoval i pro něj nelichotivé názory. Jedním z takových byl názor Jožky Pejskara, který se ohradil proti článku Oty Ulče „*Taiwan – rovněž malá země*“, ve kterém se podle něj Ulč nevybíravě zmiňuje o Petru Zenklovi a Ferdinandu Peroutkovi.¹²⁴ Jednalo se tak o ostrou názorovou výměnu dvou publicistů, neboť Jožka Pejskar byl přispěvatelem do amerických a kanadských krajanských časopisů a spoluzakladatelem radia Svobodná Evropa.¹²⁵

4.2 Nový domov

*čtrnáctideník, týdeník, 1950-dosud, Toronto, LP: 1951-2008*¹²⁶

Časopis Čechů a Slováků, v jehož redakci se v 70. letech objevili již zmiňovaní Jan Dočkálek a Mirko Janeček se nejprve zabýval především zpravodajstvím z domova a ze světa. Postupem času však redakce začala upouštět od politických témat a v obsahu přinášovaných informací začalo dominovat kulturní zpravodajství.¹²⁷ V rubrice *kultura* list doporučoval nové knihy, přinášel recenze na divadelní a filmová představení a zval nejen na akce jednotlivých exilových sdružení, ale přinášel i informace z jejich vedení. Přesto se pořád, i když v omezené míře, vyjadřoval k dění ve světě i v Československu.

¹²² *Instruktaž o mezinárodním stěžování, Západ, 2/2, s. 4-7.*

¹²³ <http://www.otaulc.com/>

¹²⁴ *Západ, 2/2, 1980, s. 33.*

¹²⁵ Pejskar, J.: *Od boje ke kolaboraci. Dokumenty a záznamy o činnosti Československé strany socialistické v letech 1948-89.* Praha 1993, s. 90.

¹²⁶ Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c. d., s. 110-111.

¹²⁷ *Tamtéž, s. 110.*

4.3 Slavná naděje – Glorious Hope

čtvrtletník, dvouměsíčník, 1974-?, Oakville, LP: 1974-2007¹²⁸

Časopis Československé Baptistické konvence ve Spojených státech a Kanadě navazuje na časopis Pravda a Slavná naděje, který vycházel do roku 1973. Vydávání bylo obnoveno v říjnu 1974 pod novým názvem. Obsah periodika byl po jazykové stránce rozdělen mezi 3 redaktory. V listu se nacházely články jak české a slovenské, tak také anglické.

Vedle náboženských článků, které byly hlavní náplní, periodikum obsahovalo i informace o činnosti konvence, konaných bohoslužbách a misiích. Články s politickou tematikou zcela absentovaly, list se ale často vyjadřoval k soudobým etickým problémům. Příkladem nám může být vyjádření Jana Hodula: „*Švédsko, Spojené státy, Francie a také Kanada se topí v bahně nemravnosti, která se stává pravidlem života. Blahobyť, nemravnost, opouštění Božích cest je smyslem života.*“¹²⁹

¹²⁸ Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c. d., s. 102.

¹²⁹ *Křesťani bděte*, Slavná naděje, 1/1, 1974, s. 9.

5 Periodika zpravodajská o činnosti sdružení

5.1 Věstník Československého národního sdružení v Kanadě

nepravidelně, 1973-?, Toronto, LP: 1973-1992¹³⁰

Smyslem a cílem *Věstníku* bylo především informovat o veškeré činnosti Československého národního sdružení v Kanadě a to i všech jeho odboček. Vedle podrobných informací, týkajících se schůzí a akcí sdružení, list informoval i o událostech v Československu a ve světě, kterých postupem času přibývalo. Ve větší míře se tak objevovaly články, které reagovaly na aktuální politické události a které vyjadřovaly osobní stanoviska. Periodikum, jehož hlavním cílem bylo zpočátku pouze informovat své členy o činnosti sdružení, se během 10 let po stránce svého obsahu hodně změnilo. Dokonce se objevily i ironické články, které zesměšňovaly Sovětský svaz.

Častým autorem článků byl jeden z členů redakční rady Zdeněk Otruba. V redakční radě dále působili Stanislav Reiniš, Milada Reinišová a Lumír Salivar. Mezi přispěvateli se objevili i Zdeněk Slavík a Martin Kvetko. Připomeňme, že s Lumírem Salivarem, Zdeňkem Otrubou i Zdeňkem Slavíkem jsme se již setkali v souvislosti s periodikem *K-231*. Z toho je patrné, jak se jednotlivé listy prostřednictvím svých redaktorů prolínaly.

Stejně jako spousta dalších periodik, i *Věstník* spolupracoval s vydavatelstvím 68 Publishers, jehož knížky na svých stránkách nabízel. Jistou souvislost by kořeny jejich spolupráce mohly mít s osobou právě Lumíra Salivara. Periodikum také sledovalo, o čem píší ostatní nejen exilové noviny.

5.2 Edmontonský zpravodaj

čtvrtletník, 1987-dosud, Edmonton, LP:1987-1998¹³¹

List edmontonské odbočky Československého sdružení v Kanadě přinášel zejména zprávy o chystaných či proběhlých kulturních a společenských podnicích pořádaných sdružením. Mimo informace spojené výhradně se sdružením však list nezapomínal ani na významné osobnosti československých dějin, básníky

¹³⁰Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c. d., s. 117-118.

¹³¹Tamtéž, s. 101.

a spisovatele. Publikoval také dětský koutek s pranostikami a hádankami s cílem, aby děti emigrantů nezapomněly český jazyk. V redakční radě působil Jiří Krupička, jeden z členů *K-231*, který po zrušení Klubu využil nabízené legální emigrace.¹³² K dalším členům patřil Zdeněk Fišera, Miloš Hájek a Jaromír Stříbrný.¹³³

5.3 Dobrý den

čtvrtletník, 1984-dosud, Kitchener – Waterloo, LP: 1984-1999¹³⁴

Periodikum bylo věstníkem Československého národního sdružení v Kanadě pobočky Kitchener – Waterloo. Z hlediska obsahového v něm byly publikovány výhradně informace, které se týkaly sdružení. Zřídka se objevovaly rozhovory, kulturní či politické informace.

5.4 Ottawský zpravodaj

měsíčník, 1986-dosud, Ottawa, LP: 1986¹³⁵

Měsíčník vydávaný Československým klubem, který si kladl za cíl informovat o všech kulturních, společenských, náboženských a politických událostech, připravovaných pro veřejnost Čechů a Slováků ottawskými organizacemi.¹³⁶ Přinášel informace o chystaných bohoslužbách, konání české školy, cvičení Sokola a dalších krajských podnicích.

5.5 Věstník československých spolků v Montreale

měsíčník, 1964-doteď, Montreal, LP: 1964-2008¹³⁷

Periodikum je definováno jako cyklostylový spolkový měsíčník¹³⁸. V letech 1975-1983 došlo k rozdělení obsahu spolkové činnosti na Montreal a Ottawu a zároveň i ke změně názvu na *Věstník československých spolků v Montreale*

¹³² Blažek, P.: c. d., s. 61.

¹³³ Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c. d., s. 101.

¹³⁴ Tamtéž, s. 101.

¹³⁵ Tamtéž, s. 112.

¹³⁶ Ottawský zpravodaj, prosinec 1986, s. 1.

¹³⁷ Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c. d., s. 118.

¹³⁸ Tamtéž, s. 118.

a Ottawě. Bulletin v 70. letech v Montrealu redigoval Boh. Janíček a v Ottawě Vladimír Šístek.¹³⁹ Hlavní struktura věstníku je tvořena 5 pravidelnými rubrikami, které korespondují se sdruženími, o kterých informovaly - *Československé národní sdružení v Kanadě, Tělocvičná jednota Sokol Masaryk, Společnost pro vědy a umění, Misie svatého Václava a Klub seniorů*.

V úvodu každého čísla se nacházel kalendář činností, které byly pro následující měsíc aktuální. Jednalo se především o konání bohoslužeb, schůze výborů, sokolská cvičení, přednášky, informace o české škole a řadu jiných pro spolkový život důležitých informací.

Rubrika *Tělocvičná jednota Sokol Masaryk* přinášela informace o chystaných či proběhlých schůzích spolku, informace o cvičení s uvedením konkrétního času a místa konání nebo pozvánky na tradiční šibřinky. *Československé národní sdružení v Kanadě* hrálo důležitou roli, neboť svými akcemi, o kterých informovalo právě na stránkách *Věstníku*, se snažilo nově příchozí nejen začlenit do exilové veřejnosti, ale také poskytnout jim v prvních dnech důležité informace například ohledně nemocenského pojištění nebo kurzů státního občanství. *Společnost pro vědu a umění* zvala prostřednictvím *Věstníku* na všemožné přednášky, čtení poezie a besedy stejně jako *Klub seniorů*. Misie svatého Václava, jak již název napovídá, se soustředila na informace, které se týkaly především bohoslužeb a svěcení.

Mimo informace ohledně jednotlivých klubů našly na stránkách *Věstníku* své místo i mnohdy kuriózní informace z Československa jako například počet sňatků nebo zvýšení poplatku, který hradili majitelé psů v Praze. Věstník v minimální míře referoval i o politických a kulturních událostech v Československu. Přestože hlavní náplní *Věstníku* bylo informovat členy jednotlivých klubů o aktivitách spolku, zůstala všechna sdružení i nadále československými občany, kterým není lhostejný osud domovské země. Informace, které se vztahují k Československu, jsou toho jasným důkazem.

¹³⁹ Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c. d., s. 118.

5.6 Zpravodaj Sokola Toronto

nepravidelně, 1985(?)–?, Toronto, LP: 1986¹⁴⁰

Zpravodaj sokolské jednoty Toronto začal pravděpodobně vycházet v roce 1985, doložené číslo však pochází až z roku 1986. Redaktorem Zpravodaje byl Ivan Vaněk.¹⁴¹ Obsah přinášovaných informací byl v podstatě stejný jako u již zmiňované Tělocvičné jednoty Sokol Masaryk. Taktéž se jednalo především o příspěvky, které zvaly na sokolské akce nebo je zpětně hodnotily. Zajímavým specifikem Zpravodaje však byly i různé články, které se tělocvičné jednoty nijak netýkaly jako například pojednání o historii české hymny s konkrétním notovým zápisem, ohlédnutí za životem Františka Škroupa nebo předání diplomu americkému prezidentu Ronaldu Reaganovi za zásluhy v obraně svobody a demokracie.

5.7 Československý Sokol v zahraničí

měsíčník, čtvrtletník, 1951-1995, Islington, Mississauga, LP: 1951-1995¹⁴²

Hlavní náplní časopisu, které vydávalo Ústředí Československého Sokolstva v zahraničí, jehož redaktorem byl Jan Waldauf, bylo stejně jako u všech spolkových zpravodajů především informovat o činnosti klubu. Přestože předmětem Československého Sokola v zahraničí byly především informace, které se týkaly hlavně sokolské činnosti, přinášel zpravodaj i další zajímavé články jako například požadavek Sokolů, aby se na připravované schůzi v Madridu řešila otázka nedodržování lidských práv v Československu. Obsah zpravodaje byl přehledně rozdělen do několika rubrik – *Hlídka vzdělávací, Kronika, Sokolský tělocvik, Cvičební hodiny žen a Ze sokolského světa*.

5.8 Ústředí československého sokolstva v zahraničí

nepravidelně, 1981–?, Mississauga, LP: 1981-1982¹⁴³

Další z řady časopisů, jejichž hlavním předmětem zájmu bylo tělocvičné sdružení. Mimo pro sokolský život potřebných informací periodikum přinášelo

¹⁴⁰ Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c. d., s. 122-123.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 123.

¹⁴² Tamtéž, s. 259.

¹⁴³ Tamtéž, s. 117.

články o historii Sokola nebo podrobné popisy jak správně cvičit. Přesto i na stránkách listu se našlo místo pro požadavek, aby se řešila otázka nedodržování lidských práv v Československu.

5.9 Nibowaka

měsíčník, 1973-?, Toronto, LP: 1975¹⁴⁴

Klubový měsíčník „*Českokanadské společnosti přátel přírody – myslivců i rybářů, svátečních i opravdových*“ vydával Myslivecký spolek Nibowaka a jeho redaktorem byl Bohumil Jan Moravec.¹⁴⁵ Časopis se kromě výkladu o rostlinách a zvířatech věnoval také ochrannářským problémům.

¹⁴⁴ Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: c. d., s. 110.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 110.

6 Závěr

Komplexní rozbor předkládaných periodik je jasným dokladem toho, že ani odchodem z Československa pro mnohé emigranty nic neskončilo. Právě naopak. Lidé, kteří z politických důvodů odcházeli ze své vlasti, měli i nadále potřebu všemi možnými, třebaže omezenými, prostředky bojovat proti komunismu a vyjadřovat se k dění v rodné zemi. Vydávání periodik sloužilo nejen k jejich sdružování daleko od hranic Československa, ale také k prostředkům, jak si uchovat alespoň částečné spojení s domovem a stejně smýšlejícími lidmi. Ze souhrnu všech československých periodik, které v Kanadě vycházely, tak lze vyčíst jejich potřeby, tužby i zájmy.

Přestože důvod odchodu z rodné země byl pro všechny stejný, jejich náhledy na jednotlivé události, osobnosti a exilové organizace se mnohdy rozcházely. Prostřednictvím jednotlivých periodik zaznívaly rozdílné názory a stanoviska jejich představitelů či dopisovatelů, jak bylo možné vidět například u Mukla a K-231. Ve svém intelektuálním boji se však občas nechali dovést až k osobním útokům a nevraživosti. Ačkoli byly tyto spory mezi jednotlivci, sdruženími a periodiky spíše sporadické, zcela nepochybně nabourávaly jednotu exilu. Přesto přese všechno zůstalo všem listům bez výjimky jedno společné – silný antikomunismus, který prostupoval všemi periodiky.

Podrobné analýzy vztahu jednotlivých periodik k soudobým událostem, komunistickému režimu a jeho představitelům, tedy cílům, které jsem si v úvodu práce předsevzala, bylo dosaženo především rozbořením politických periodik, neboť právě ta svými články umožnila hlubokou sondu, odhalující jejich smýšlení ve všech možných aspektech. Přestože byly Kanadské listy s ohledem na v nich převládající informace, které se vztahovaly především ke krajanskému životu, zařazeny mezi periodika krajanská, i ony hrály v konečném důsledku důležitou roli, neboť se minimálně stejně jako listy politické vyjadřovaly k veškerému dění na politické scéně. Bylo by přitom chybou domnívat se, že pouze prostřednictvím Kanadských listů a politicky zaměřených novin a časopisů lze poznat soudobý život exulantů. I analýza ostatních periodik přinesla cenné informace k poznání dalších neméně důležitých stránek jejich života. Překvapivým poznatkem bylo zjištění velmi častého personálního propojení jednotlivých titulů. Někteří členové redakční rady byli mnohdy zároveň příspěvateli do jiných periodik či přímo jejími členy.

Přestože mým původním cílem byla analýza všech dostupných periodik, z určitých důvodů jsem několik periodik do své práce nezařadila. Jedná se o periodikum Evropská federace, u kterého byla dostupná pouze 3 čísla, z čehož nelze vypracovat objektivní analýzu. Dále se jedná o bulletin Československého národního sdružení v Kanadě odbočky Vancouver – Zpravodaj, který je v podstatě shodný se zbývajícimi 3, jejichž rozbor jsem provedla. Nezpracovávala jsem ani periodikum s názvem Unie a Junák, u nichž vyšlo pouze nulté číslo a v poslední řadě periodikum Československá cesta, které přinášelo především různé recenze a politické a historické studie.

7 Seznam použitých pramenů, literatury a internetových odkazů

7.1 Prameny

Prameny jsou uloženy v Knihovně samizdatové a exilové literatury Libri Prohibiti v Praze. Fond obsahuje českou a slovenskou exilovou literaturu z let 1948-2008 včetně novin a časopisů.

Československý Sokol v zahraničí

Dobry den

Edmontonský zpravodaj

Glorious Hope

Hlas nových, Kanadské listy

K-231

Mukl

Naše hlasy

Nibowaka

Nový domov

Ottawský zpravodaj

Palachův hlasatel

Telegram

Ústředí československého sokolstva v zahraničí

Věstník československého národního sdružení v Kanadě

Věstník československých spolků v Montreale

Vězeň

Západ

Zpravodaj Sokola Toronto

7.2 Literatura

Blažek, P.: Aby se to už neopakovalo: katalog k výstavě o dějinách sdružení bývalých politických vězňů K-231. Praha 2008.

Čelovský, B.: Kopiník svobody. Šenov u Ostravy 2001.

Čelovský, B.: Politici bez moci. Šenov u Ostravy 2000.

Čelovský, B.: Uprchlíci po vítězném únoru. Šenov u Ostravy 2004.

Formanová, L., Gruntorád, J., Příbáň, M.: Exilová periodika: katalog periodik českého a slovenského exilu a krajanských tisků vydávaných po roce 1945. Praha 1999.

Jeřábek, V.: Českoslovenští uprchlíci ve studené válce. Brno 2005.

Komínek, M.: I pod oblohou je peklo. Toronto 1991.

Pejskar, J.: Od boje ke kolaboraci. Dokumenty a záznamy o činnosti Československé strany socialistické letech 1948-89. Praha 1993.

Tomeš, J.: Průkopníci a pokračovatelé. Osobnosti v dějinách české sociální demokracie 1878-2003. Praha 2004.

7.3 Internetové odkazy

www.senat.cz

<http://czechfolks.com/plus/2009/08/21/mirko-janecek-muj-exil>

<http://www.csds.cz/cs/encyklopedie/27-DS.html>

<http://www.severskelisty.cz/osobnos/osob0082.htm>

<http://krajane.radio.cz/articleDetail.view?id=1545>

<http://www.nezapomente.cz/pamet-naroda/pametnik/33>

<http://www.otaulc.com/>

<http://www.libri.cz/database/kdo20/search.php?zp=9&name=VIL%CDM+BLA%AE EJ>

8 Resumé

My thesis on Czechoslovak Canadian Exile Periodicals after 1969 was focused on the analysis of individual periodicals. I have tried to cover their main area of interest, their interconnection with each other and the maintenance of continuity with the period they related to. The aim of my work was not only to critically evaluate the individual titles but also to concentrate on their reflection of the contemporary events, their relation to the life of compatriots, to the events in Czechoslovakia and in the world. I have also focused on the issue of the international relationships, particularly the Cold War, and human rights.

The greatest part of the thesis was devoted to the Canadian Pages, which were of the greatest importance in the life of compatriots. Although each periodical was distinctive, I decided, for clarity, to divide them into groups by their points of view: periodicals of compatriots, political, religious and cultural, newspapers on the association activity and associational.

I have concluded after a complex analysis of the Canadian exile periodicals that their publishing played a very important role not only in uniting the compatriots who lived far away from the Czechoslovakia but was also a means to keep in contact with home and with people of similar views. The needs, desires and interests of the people who created the Czechoslovak periodicals published in Canada can be seen in each one of them.